

Trgovski Tovariš

Leto XXVII /// 1930 /// Številka 3-4

Dr. Fran Windischer

Gospodarski pogledi

Razvoj in stanje trgovske organizacije. — Gospodarska konjunktura. — Nove prilike v razmerju med gospodarjem in sotrudnikom. — Naše prilike za delo in zaslužek. — Skrbimo za boljšo izobrazbo!

Razvoj in stanje trgovske stanovske organizacije

Tiho, skoro neopaženo je stopila naša organizacija v trideseto leto svojega obstanka in dela. Naše društvo ni uvrščati kar tako številčno med mnogoštevilne društvene like, ki obstajajo pri nas. Trgovsko društvo «Merkur» za Slovenijo je stanovska združba, ki je posebnega pomena. Matična celica je ne samo v trgovski stanovski organizaciji, marveč v gospodarski stanovski organizaciji. Staro je društvo šele trideset let v resnici, ali ipak izhodišče preudarnega in smotrenega organizatornega prizadevanja na gospodarskem polju v Sloveniji. Današnji rod živi v narodnem pogledu in narodno političnem oziru všečno življenje. Rajše gleda naprej nego nazaj in misli, da življenje začinja jutri. Stiske, reve in nuje, ki so jih imeli Slovenci še ob početku tega stoletja, so jim komaj znane. V nacionalnem, kulturnem, socialnem in gospodarskem pogledu smo se Slovenci tako hitro povzpeli na neprimerno ugodnejšo stopinjo, nego je bila ona koncem drugega desetletja našega stoletja, da je komaj dopovedati današnjemu rodu, kako temeljito se je pri nas v kratki dobi vse predrugačilo in izpremenilo. Kdo ve še danes, kako težko in okorno je bilo pisati o gospodarskih stvareh pri nas v začetku tega stoletja celo ljudem svoje stroke, kakšna nuja nas je imela, kadar je bilo treba pisati o posebnih gospodarskih granah. Kdo se danes zaveda, v kakšni tiski smo bili med obrtniki, med trgovci, da o industrialcih niti ne govorim in kako težko je bilo dobiti skupino obrtnikov, trgovcev, industrialcev na razgovor in posvet celo v ožjem krogu, kaj šele za javne nastope! In temu se ni čuditi, zakaj niti nismo imeli strokovnih knjig niti strokovnih časopisov niti strokovno in stanovsko zavednih ljudi, ki bi imeli voljo in pogum stopiti pred svoje druge in pred javnost za potrebe svojega stanu in svoje stroke. Poguma pravim, kajti poguma je bilo treba tistim redkim, ki so imeli vsaj nekaj sposobnosti in vsaj nekaj neodvisnosti. Neodvisno-

sti pravim, ker se ni rado gledalo iz narodnopolitičnih razlogov pa tudi ne s stališča političnih organizacij ljudi in mož, ki bi želeli nastopati stvarilno v prid in korist zahtev in potreb posameznega stanu in poedine gospodarske panoge. Obrtnih zadrug je res nekaj bilo v naših krajih, ali gospodarsko in stanovsko zavednega dela in zavestne prizadevnosti, ki bi imela za svoj cilj narodno gospodarsko osamosvojo in stanovsko uveljavljenje, v pričetku tega stoletja ni bilo. Prvi graditelji Slovenskega trgovskega društva «Merkur» še tudi niso imeli izrazitih dalekovidnih in dalekosežnih namenov, marveč je spočetka šlo le za ustanovitev prve stanovske društvene organizacije. Po ustanovitvi «Merkurja» pa je kmalu prišlo do preobrata. Že drugo in tretje leto po ustanovitvi je zastavilo ciljno in smotreno delo ne samo za ustvaritev in utrditev stanovske organizacije, marveč preudarno in ciljno zamišljeno delo za stanovsko veljavo in povzdigo ter za gospodarsko osamosvojitvev. Ob petletnici našega društva je bilo razvito že živahno delovanje v organizatornem, probudnem, literarnem, vzgojnem in gospodarskem pogledu. Zgledi vlečejo, in so tudi tedaj potegnili za seboj ter so zanesli zmisel in umevanje za potrebo stanovske obrtniške organizacije. Le-ta je dobila l. 1907 svoje «Slovensko obrtniško društvo» v Ljubljani, ki kot stanovska organizacija v slobodni obliki društva ni imela nad seboj varuštva nacionalno neprijazne ali vsaj mrzle gosposke. Skromne, nezatne in majhne so bile prilike ob času, ko so prišle za trgovski in obrtniški stan in njega organizacije rojenice k Slovincem v goste. Kar drug svet je bil tedaj! Tudi v socialnem pogledu je bilo za Slovence vse drugače. Malo je bilo naših trgovskih in obrtnih gospodarjev, ki so imeli veljavo, ugled in vpliv. Sotrudnikom in uslužbencem ni bilo lahko. Morali so računati z razmerami, s tedaj neprimerno ostrejšo disciplino, ki pa je bila stvarno in osebno laže znosna, ker je bil ves duh in celo gospodarsko in družabno okolje bistveno drugačno. Slovinci smo bili majhni ne samo v gospodarskih poklicih, marveč tudi glede inteligence. Niso nas zastonj nazivali narod enajstega in desetega činovnega razreda. Toda naši ljudje so bili tedaj bolj vneti za slovensko stvar nego sedaj. Požrtvovalnost, vztrajnost, zanimanost in deloljubnost za obče koristne stvari je bila brezdvomno večja nega dandanes. Prilike so bile druge in je pritisk izvabljal odpor in obrambo. Neprimerno več je bilo idealizma v naših inteligenčnih in gospodarskih krogih, več zmisla je bilo za splošne potrebe in večja je bila pripravljenost za narodne potrebe in namene. Od vojske sem je zavladal in se zajedel kakor drugod tudi pri nas grd in neljub materializem. Vse preveč misli nase in premalo na občestvo, na splošno blaginjo, na celoto. Tisti dobromisleči in vneti možje, ki so pred tridesetimi leti začeli premišljeno oblikovati razmere v našem trgovskem stanu, bi danes ne bili posebno zadovoljni z nami, ko bi videli, v kakšnih malovšečnih prilikah je po tridesetletnem delu in obstanku naše društvo, ki je in ostane matica ne samo trgovskega, ampak gospodarskega organizatornega dela v Sloveniji. Mislim, da ne bi bili zadovoljni, ko bi jim povedali število naših članov in bi videli kar strašno dremotnost naših trgovskih gospodarjev. Dvomim, da bi imeli veselje, ako bi jim pokazali v številkah naše društvene razmere. Nevoljno bi gotovo zagodrnali, ko bi jim razkazovali

žalostno zanimanje naših trgovskih gospodarjev za tako lepo zamišljeno in potrebno napravo kakor je naša posredovalnica za službe in delo. Nevoljni in jezni bi postali, ako bi jim pripovedovali, kako se moramo mučiti in truditi, da ne utonemo radi pomanjkanja gmotnih sredstev navzlic temu, da je iz naše srede izvršena stanovska organizacija v Sloveniji in da je iz naše srede izhajalo celo delo za preporod in probujo našega trgovskega stanu. Ob petletnici našega društva je naš prijatelj in vneti delavec gospod Ivan Jelačin imel srečno misel in je prišel z modrim predlogom, da začnemo zbirati sredstva za svoj dom. Letos na jesen se uresniči njegova srečna zamisel. Gradi se Trgovski dom. Tudi naše društvo bo imelo mesta pod streho velike stavbe Trgovskega doma, ali priznati moramo, da je uresničenje te misli prišlo ipak po drugem potu in na drug način nego smo si mislili prva leta svojega mladostnega poleta v okrilju mlade stanovske organizacije. Ob teh spominih in ob tem primerjanju prvotnih načrtov in mladih zamisli z resnično sedanjostjo, se človeka loteva razumljiva otožnost, ali otresti se je treba malodušnosti in odgnati je treba žalostne misli. Računati treba s svetom, kakoršen je in ne s takim, kakor si ga želimo. V težkih prilikah, ki so nam dane, moramo ipak naprej, neuklonljivi in neuklonjeni s trdno zavestjo, da pridemo do boljših časov in do vsčnejših razmer. Človek je nepopoljšljiv optimist in navzlic razočaranju vztraja potrpljivo na večnem bregu pričakovanja.

Gospodarska konjunktura

Preteklo leto scela vzeto smemo označiti po gospodarskem razpoloženju za zadovoljivo gospodarsko razdobje. Trda zima, ki je prve mesece neusmiljeno zadrževala redni tok prometa in kupčijskega dela, je prav neugodno učinkovala na pomladansko kupčijo v celi oblačilni stroki in neljubo prizadela tudi druge stroke. Živahne velikonočne kupčije ni bilo. Preko poletja in jeseni se je promet razgibal in so bile kupčije dokaj živahne v jeseni in na pragu zime. Dokaj dobra letina je obetala osvežitev kupčije. Ker pa so cene kmetijskim pridelkom začele precej nepričakovano kar brezsrčno padati, pa je vrhu tega zavladata nenavadno mila zima, so te okolnosti prav neprijetno vplivale na trgovino z manufakturnim blagom, z oblačili in obutvijo. Razumljivo je v takih razmerah, da je trgovcem obležalo dokaj zimskega blaga na zalogi. Letošnja zima je razočarala tudi to in ono drugo stroko. Napovedi so govorile o tem, da je pričakovati hudo in dolgotrajno zimo z velikim mrazom in obilnim snegom. V resnici smo doživeli zimo tako toplo in milo, kakor je v naših krajih ni kmalu pomniti. Seveda so zbog tega utrpeli škodo trgovci in obrtniki v tistih krajih, ki imajo ob živahnem zimskem sportu svoje živahnejše kupčije. V industrialnih krajih je bilo precej živahno za trgovce in tudi obrtnike, ker je vse do konca leta vztrajalo ugodno razpoloženje. Proti koncu leta je konjunktura splahnila, pa se osobito v premogovni industriji in kupčiji s kurivom opaža odločno nagibnost, ki gre vsekakor za daljšo dobo z grebena v dolino. Naše železnice so v preteklem letu dosegle nenavadno veliko višino prometa. Skoro rekordne številke je izkazala premogarska stroka,

ali proti zatonu preteklega leta je v nenadni naglici prišlo do preloma, pa se je položaj glede prodaje po novem letu za premogokope odločno poslabšal in tudi za bližnjo bodočnost izgledi niso dobri. Preteklo leto je bilo na zapadu v najbogatejših državah opazati velike potrebe za denar ter je tesnost, pičlost in zadrega vladala na trgu za kapital in za denar. V pozni jeseni je mahoma nastopil prevrat, in je teden za tednom padala obrestna mera v Ameriki, Angliji, Nemčiji, Franciji, Švici, Češkoslovaški. Pri nas že delj časa ni na denarnem trgu tiste velike izpremenljivosti kakor je drugod. Ob času denarne druginje preteklo leto pri nas ni bilo resnične zadrege, ali tudi sedaj po splahnitvi velike konjunktore na zapadu na našem denarnem in kapitalnem trgu ni posebnih dogodkov in izprememb. Naša Narodna banka že leta drži eno merilo, ali to merilo na gibanje denarnega in kapitalnega trga pri nas nima omembe vrednega učinka. Pri tem položaju bo najbrž tudi ostalo in skoro mora ostati, dokler se način poslovanja ne izpremeni. Dasi denarni zavodi v naših krajih in sploh v severnejših delih naše kraljevine ne morejo tožiti o premajhnem stanju vlog, je v praktičnem kupčijskem življenju ipak na vseh koncih in krajih čuti tožbe, kako okorno in počasi se plačuje, kako malo denarja je med ljudmi in kako težko je za prodano blago dobiti denar in plačilo. Na vsak način zadolževanje pri trgovcih in obrtnikih narašča. Stare stiske, ki smo jih imeli pred vojno, zopet prihajajo. Najširši sloji kupujejo po vestnem prevdarku. Vse češče se kupuje na upanje in le prerado segajo mnogi konsumentje po priložnosti, da dobe blago proti plačilu na obroke. Nagibnost za ceno denarja je na vsak način obrnjena navzdol. Računati je treba s tem, da bode v prihodnje denar v naložbah manj donasal. Navzlic temu ni opazati nikakega zanimanja v širših krogih prebivalstva za vrednostne papirje in za delnice, dasi dobiš prav čedno donosnost, ako računaš donos po sedanjih borznih cenah brezdvomno dobrih papirjev. Cene glavnih agrarnih produktov že več mesecev padajo. To je pereč problem največjega pomena in vreden posebne pozornosti, ker je žalostna resnica, da agrarne krize navadno trpe delj časa nego v drugih gospodarskih panogah. Res je, da so cene mnogih važnih industrijskih produktov preko paritete drage, ali izravnava s kmetijskimi cenami bo gotovo težka, ker ima industrija, trgovina in obrt na ramah mnoga bremena, osobito socialne nature, ki jih kmetijstvo ni deležno. Ta bremena so pa faktor v kalkulaciji, ki ga bo komaj izločiti, ker je v socialni kulturi jedva mogoče kreniti nazaj v stvarnem pogledu, zmožne so dandanes pač le preureditve upravne nature. Odločno padajočo nagibnost kažejo tudi važne sirovine. Položaj na svetovnih tržiščih je jako kočljiv. Aleatoričen značaj zadobivajo premnoge kupčijske stroke. Sklepanje kupčij je skrbipolno opravilo, celo za izkušene in modre gospodarje. V kupčiji na veliko gredo cene hitro navzdol. Kupčija na drobno je pa izvzemši živilne stroke vedno bolj okorna, vztrajna in počasna. Kdor gleda in primerja cene za najvažnejše življenske potrebščine tako obleko kakor obutev, vidi, da so cene proti predvojnim razmeram še vedno visoke, pa je ob napredujoči produkciji in velikih zalogah in potrebi za gotovino skoro previdneje za daljšo bodočnost računati s tem, da pridemo na nižje

cene. Živahnije razpečavanje množinskih predmetov je drugače tudi težko mogoče, ker je kupovalna sila ne samo na kmetih, ampak tudi pri meščanskih slojih osobito pri nameščencih in delavcih odločno oslabela. Tako pa si je težko misliti srečen izhod iz zagate in krize, ako na eni strani vidiš padajočo tendenco v cenah kmetijskega blaga, v prejemkih in zaslužkih, na drugi strani pa vztrajanje cen za prevažne predmete na dosti veliki višini. Od novega leta dalje je konjunktura v naši domači kupčiji vseh vrst uprav žalostna. Kupčijski tečaj je nezadovoljiv, velike množine blaga so v oblačilni stroki ostale neprodane. V izvozni kupčiji so v lesni stroki upravičene tožbe o neljubem zastoju in o slabi ceni.

Nove prilike v razmerju med gospodarjem in sotrudnikom

Že lansko leto sem obširneje govoril o tem, kako so se razmere v naši trgovini bistveno izpremenile in kako so se poslabšali izgledi trgovskega naraščaja in poganjka glede gospodarske samostojnosti. Naša trgovina je po strokah jako razčlenjena in dokaj obilno zastopana. Težko je kjerkoli govoriti še o nepokriti potrebi. Število trgovin sicer vedno še narašča in bodo detajlne trgovine še na novo nastajale zlasti v tistih krajih, kjer nastajajo ob živahni stavbeni delavnosti celi novi deli in okrajji. Ali vobče vzeto je vendar treba za daljšo bodočnost računati s tem, da pretežen del trgovskega naraščaja ne bo več računal s svoječasnno trgovsko samostojnostjo, marveč bo treba računati z dejstvom, da ostane dokajšen del sotrudnikov in nameščencev za celo življenje službojemalec. Vse izraziteje nastaja tudi pri nas stan trgovskih nameščencev kot posebna delojemalska plast meščanskega življa. V takih prilikah je pa skoro neogibno, da bo treba razširiti obod starostne preskrbe tudi na številni krog trgovskih nameščencev specialno prodajalne stroke. V preteklem letu to vprašanje ni napredovalo niti pri nas, še manj pa v drugih delih države. Pri nas je ta misel vsled pokojninskega zavarovanja nameščencev razumljivejša postala, ali so ipak še velike ovire. Razumen gospodar, ki ni zakrknjen za potrebe življenja, ki se neustavno razvija v smeri šireče se socialne kulture, bo moral preobraziti svoje nazore i ako je konservativen. Morda, in celo verjetno je, da bo uvedba take preskrbe začetna leta neugodno vplivala na delovnem trgu te vrste, ali so gotove zahteve, ki se uresničijo vsled svoje neodoljive notranje upravičenosti navzlic na sebi razumljivemu trenju in odporu v prizadetih krogih. Vprašanje ni enostavno, ali tudi konservativen gospodar ne sme prezreti dejstva, da gre za pride važnega sotrudnika v obratu, ki so mu na vero in zvestobo zaupni mnogi posli, pa je gospodarjev interes očiten, da ima v hiši zveste in zadovoljne sodelavce.

Naše prilike za delo in zaslužek

Prilik za delo in zaslužek je tudi dandanes pri nas odločno premalo. Dežela je gorata. Kmetijstvo, in kar je z njim v zvezi, vedno težje preživlja narod. Mnogo ljudi študira. Dotok v mesta narašča in se morda temu pojavu, ki ga imenujejo Italijani urba-

nesimo, pri nas polaga premalo pozornosti, zlasti tudi raz zrelišče stanovanjskega vprašanja, kajti tisti, ki pride v mesto in želi dela in zaslužka, je kmalu tudi interesent za stanovanje. Tako pa v breme mest, kjer je vobče življenska stopinja neprimerno višja nego na deželi, kažejo izkazi rastoče število brezposelnih, in je tudi stanovanjsko vprašanje kakor vrv brez konca. Od kmetijstva se nagibajo ljudje v mesta ter v trgovino in industrijo, pa je samo v tistih krajih boljše, kjer nastajajo industrije, ki posnamejo višek prebivalstva v svojem privlačnem ozemlju, pa dajo življenju in načinu življenja sploh drugo obeležje. Drug pereč problem je dan v tem, da presega število tistih, ki službe in mesta iščejo, v močni številki razpoložne prilike za službe in mesta. Tako nastaja nesorazmerje, in je v takih razmerah jako poželjno, da se razvija podjetniški duh in da dobimo širši krog takih ljudi, ki ne iščejo sami dela, ampak ustvarjajo delovne prilike in nudijo drugim zaslužek. Pri nas je gospodarstvo v resnici zaokroženo, dejanske prilike so si same skrojile obod okoli nas. Kdor je dobre volje, ne bo prerekal potrebe gospodarskega solidarizma. Naša kmetijsko premalo donosna zemlja mora dobiti dopolnilo v industriji in trgovini. Tam, kjer je industrija in kjer je živahen promet in trgovina, ni izseljevanja, pa tudi pridelki gredo gladko v denar. V takih krajih se vrši brez težav in trenja izmenjava blaga, ne da bi bilo treba delati si takih skrbi za prodajo, kakor jih imajo kmetovalci v takih pokrajinah, ki so daleč od trgovskih in industrijskih središč. Kdor tega ne vidi pri nas, je ž njim težko razgovarjati. Kakor je težko dopovedovati tistim, da nimajo prav, ki izhajajoč iz raznih teoretsko pravilnih vidikov, zahtevajo tudi pri nas odpravo zaščitnih carin, pa ne pomislijo, da naša industrijalna podjetja, ki so tolike važnosti za prehrano in za ohranitev prebivalstva doma, ne bi mogla brez zaščite kljubovati tistim industrialnim velikanom, ki so jim naše tudi največje fabrike samo taka igračka, kakor je bil v znani pripovedki orjaški deklici igrača kmetič s plugom. Za službe in mesta je trda. Stiska je velika. To revo in to zadrego skušamo pri svoji posredovalnici za službe in mesta v vsej živi bridkosti, kadar se nehajo šole ter pride toliko in toliko novih absolventov različnih šol in tečajev trkat na vrata za službe in mesta. Ob takih časih bi se človek najraje zaprl v trdnjavo. Vso pezo tega vprašanja praktično čutijo tisti ljudje, ki so na mestih, ki so bolj očitna in vidna, pa se v sili in stiski vse obrača do njih, da so priprošniki, besedniki in posredovalci za službe. Ta gneča je pa vsakemu razumljiva, kakor je obžalovanja vredna, kdor malo pozna razvoj in potek stvari. Med vojsko je na vseh koncih in oglih manjkalo moških sil, pa so v takih razmerah prišle ženske do vse večje veljave. Prva leta po vojski je znana zabuhlost in nabreklost vladala v gospodarskem življenju. Službe in mesta je bilo lahko dobiti. Vzgajalo se je mnogo takozvanega strokovnega naraščaja po raznih javnih in privatnih učiliščih. Tako je ženski element naraščal začetkoma iz potrebe po uslužbencih, pozneje pa je to prišlo v navado, to tembolj, ker je nagibnost v ženskem svetu, da postane samostojnejši in ne čaka na slepo na moža, na drugi strani pa tudi okolnost, da so se po končani inflacijski dobi življenske prilike tako poslabšale, da mora mnogokateri in mnogokatera

iskati službe in mesta, ki je prej lahko živela pri svojih starših in čakala, da bo kdaj na lahko potrkan. Na trgu za službe in mesta je pritisk tem občutnejši, ker so uradniške razmere tako silno slabše postale. To ima za posledico, da celo aktivni uradniki iščejo skoraj po redu postranski zaslužek, na drugi strani pa osobito vpokojenci in sicer vojaški kakor civilni prihajajo kot mogočen element v konkurenci za službe in mesta v poštev. Včasih je vpokojen častnik ali vpokojen uradnik složno živel od svoje penzije ter v resnici počival po trideset- ali štiridesetletnem delu doma ali v kakem mestu, ki je veljalo za penzionopolis. Od velike vojske sem je pa položaj vse drugačen. Penzije zlasti starovpokojencev so skromne, na drugi strani je mnogo ljudi prišlo v penzijo po sili razmer, zlasti po redukcijah, pa ti ob svojih pokojninskih prejemkih dandanes, ko je izdatek za obleko in za stanovanje tako mogočen faktor, nikakor ne morejo živeti od penzije same, pa si iščejo primerne postranskega zaslužka.

Skrbimo za boljšo izobrazbo!

Praznine v razmerju med gospodarjem in uslužbencem so vedno redkejše, zlasti v jesenskem času je v resnici težko dobiti celo sposobnim absolventom službe in mesta. Opazimo, da je težko za zaposlitev osobito absolventom visokih trgovskih strokovnih zavodov. Naše prilike so majhne in skromne, pa so v tem pogledu potrebe skromne in so v gotovih mestih zasedena merkantilna mesta često po ljudeh, ki so prišli iz drugih poklicev. Pri tem igra veliko vlogo tudi okolnost, da je izobrazba, ki jo dandanes nudijo šole, v praktičnem pogledu in zlasti v jezikovnem nedostatna. Izvežbanost v stenografiji in strojepisju je redko zadostna, znanje jezikov je pa naravnost žalostno poglavje. Za nemščino in laščino, ki je pri nas osobito prva v večjih podjetjih neogibno potrebna, je od leta do leta slabše, na drugi strani pa tudi znanje francoščine, ki je praktično neprimerno manjšega pomena, nikakor ne zadošča. Kdo se bo temu čudil, če je resnica, da celo znanje srbohrvaščine daleč zaostaja za tem pri naši mladini, kar se more in sme zahtevati. Na te okolnosti je bilo ponovno že opozorjeno, ali zdi se, da so merodajna mesta popolnoma prezrla vpoštevvanje praktičnega življenja, dasi smo mi že v prvem razredu gimnazije prevajali iz latinskih vadb, da se učimo za življenje in ne za profesorje in učitelje. Hiba je tudi ta, da imamo premalo kvalitetnega materiala med nameščenci. To velja tudi za precej številen krog onih trgovskih sotrudnikov, ki opravljajo prodajo blaga v trgovinah na drobno. Dobri prodajalci in prodajalke vobče nimajo težav, ali za povprečen material, ki slabo ustreza zahtevam, je v resnici težava dobiti nameščenje, pa je v tem pogledu neugodno dejstvo zapisati, da so zaslužki slabi in da slabo izvežban material kvari službene pogoje in službene prilike. Strokovnost in kvaliteta je nekaj, čemur treba posvetiti še večjo pozornost pri nas tudi glede obrtnega naraščaja. Skrbeti moramo tudi za to, da dobimo v šoli in praksi več prilik, ki bodo služile kot strokovna vežbališča. Prizadevnost mora biti tudi posvečena temu, da se vzgoji in pridobi med naraščajem takih, ki so preko povprečnosti,

kajti povprečnik hodi staro uglajeno pot, mi pa rabimo ljudi, ki bodo tudi znali iskati in najti ter utirati nova pota. Mladino treba vzgajati in navajati k dobremu in k boljšemu. Mladina je mehka, mladina se da oblikovati, samo mora biti roke, ki jo vodi. Brez discipline nikjer ne gre. Mladi svet je treba vzgajati v takem duhu, da bo imel veselje, ljubezen in spoštovanje do dela, mladi svet mora doumeti, da brez dela ni plačila, da so lahki zaslužki nemogoči in da je samo s pridnostjo, sposobnostjo, poštenostjo, s potrpežljivim delom in z vztrajnostjo in varčnostjo mogoče uspjeti se do blagostanja. V življenju je kakor na potu preko visokega hriba, kjer se moraš dolgo truditi in napenjati, da te razgled na vrhu poplača za napor in znoj. Vse to ni težko in nikakor ne zahteva suženjskih razmer, ali vzgoja, red in disciplina je potrebna napram mladim ljudem, sicer vsa darovitost ne pomenja drugo kakor zakopan talent. Za vsak napredek in zlasti tudi za gospodarski napredek je osebnost najdragocenejši moment. Ako gre vsa podjetnost v družbe in združbe, je brezdvomno za gospodarski napredek dokaj slabeje in neugodnejše nego tam, kjer gospodarsko povzdigo in gospodarski razvoj nosi in kroji osebna individualna sposobnost in volja samostojnega gospodarja. V naši organizaciji je bilo vedno dosti prepričanja in mnogo razumevanja za potrebe strokovne in splošne organizacije. Začeli smo ledino kopati in steze krčiti, pa smo z izdajanjem prvih strokovnih knjig v slovenskem jeziku, s predavanji, z izdajanjem strokovnega glasila, s poučnimi publikacijami kakor je koledar in z rednimi poučnimi tečaji pozimi skušali dati svojim ljudem to, kar jim je tuja gosposka in kriva šolska politika odrekala. Prilike so se od tistih časov, ko smo mi pred 30 leti začeli s smotrenim delom, hvala Bogu, zelo obrnile na boljše. Strokovnih učilišč vseh vrst je danes tudi pri nas dovolj, samo je potrebno, da se te šole s svojim poukom prilagode čimprej v večji meri potrebam in zahtevam živega praktičnega življenja. Mladina, podmladek, poganjek, ali kakor imenujete ta živi vrelec v narodu, je tako žlahten in tako dragocen material, da mu treba posvečati vso skrbno in brižno pozornost. Zakaj ura izgubljena, ne pride več nobena! V svojem malem krogu smo se mi vestno trudili pripomoči k povzdigi izobrazbe na ta način, da smo v letošnji jesenski in zimski sezoni uvedli pod imenom «Ljudska univerza za trgovske in obrtniške kroge» čedno vrsto predavanj iz najrazličnejših strok. Naša dolžnost je danes, da damo na tem mestu besedo dolžne zahvale vsem tistim gospodom predavateljem, ki so se drage volje odzvali naši prošnji in našemu vabilu ter v nesebični požrtvalnosti dali svoje bogato znanje na razpolago našim predavalnim večerom.

Ing. Turk Jakob

O prehrani rastlin

Predavanje g. direktorja državnega kemičnega preizkuševališča na 8. družabnem večeru «Merkurja».

a) O rastlinskem življenju in njegovem pomenu za nas

Ko razmišljamo in govorimo o življenju, imamo v mislih po navadi le svoje lastno življenje, ki nam je najbližje in zato seveda tudi najdražje. Pri tem pa pozabljamo kaj radi na pestro življenje, ki nas obdaja in se pojavlja v stoterih in tisočeri oblikah ter se nam razodeva v rastlinstvu. Kaj čuda potem, da nam je to življenje tuje tako, kakor da bi ne bilo nikake vezi med njim in našim življenjem.

Mi pač vidimo, kako pridobivajo rastline z rastjo na svojem obsegu. Očiten je ta pojav zlasti spomladi, ko se odene rastlinstvo z zelenjem in cvetjem. Toda ta življenski pojav opazujemo že izza mladih let vsako pomlad in se nam dozdeva zaradi tega tako naraven in navaden, da ne čutimo potrebe povpraševati po njegovem vzroku. Zato seveda ne vidimo v rastlinskem prirastku izraza za rastlinsko življenje. Podobno je z rastlinskimi sadovi, ki jih kaj radi pobiramo in uživamo, ne da bi gledali v njih tvorbo rastlinskega življenskega delovanja.

Ne zavedamo se torej rastlinskega življenja. In vendar je življenje, ki se skriva pod pisanim plaščem rastlinskih teles, neizmerne važnosti za nas. Saj je vse, kar najbolj potrebujemo za svoje življenje, sad neposrednega ali tudi posrednega rastlinskega življenskega delovanja. Rastline nas hranijo in odevajo ter nam dajejo obenem gradiva, ki iz njega postavljamo svoje domove. Pa saj nas hrani in oblači tudi živalstvo, utegnil bi kdo pristaviti. Je pač res tako. Toda vedeti je treba, da bi ne bilo živalstva, če bi ga ne redile rastline. Še posebnega pomena je za nas, da so zbrale naš rastline pri svojem življenskem delovanju in da zbirajo še vedno vso gromadno količino toplih in svetlih solnčnih žarkov, kolikor jih je zapopadenih v lesu in premogu, pa tudi v drugih fosilnih gorivih, kakor n. pr. v sirovi nafti. Ob teh žarkih, ki so jih torej prvotno zbrale rastline v svojih telesih, se grejemo, ko kurimo z lesom, premogom, petrolejem ali plinom v svojih pečeh. Z njimi kurimo svoja ognjišča, ko si pripravljamo živila za hrano. Taisti žarki spreminjajo vodo v paro v parnih kotlih, da obrača potem strojem kolesa na železnicah in v tovarniških obratih. Ti žarki odsevajo še danes iz naših svetiljk, kjerkoli se poslužujemo petroleja, sveč ali plina za razsvetljavo. Odsevajo ti žarki posredno, pa tudi iz svetlih in udobnih električnih žarnic, če prihaja električni tok do njih iz kaloričnih električnih central, kakor se to dogaja v Ljubljani. Prav ti žarki grejejo tudi znotraj naša telesa, ker so istotako zapopadeni v človeški hrani, ki je vsa brez izjeme prvotnega rastlinskega izvora.

b) O prehrani rastlin vobče

Zelene rastline, ki nas najbolj zanimajo, so torej žive stvari. Vsaka živa stvar pa potrebuje hrane za svoj obstoj in razvoj. Zato je povsem naravno, da zahtevajo tudi zelene rastline živeža za svojo prehrano.

Če pa hočemo zvedeti, s čim da se hranijo zelene rastline, vedeti moramo predvsem, iz česa so zgrajena njihova telesa. To nam je treba vedeti zaradi tega, ker nam ni dano gledati, kaj zajemajo rastline za svoj živež, zakaj rastlinska prehrana se vrši prikrito in tajno za naše oko.

O tem, iz česa da sestoji rastlinsko telo, nam more dati pojasnila le kemijska analiza ali kemijski razkroj. In, če bi s pomočjo kemijske analize preiskali rastlinska telesa, dognali bi, da je v o d a glavna sestavina vseh rastlin, kajti vode je v svežih rastlinskih telesih 75 do 90% in jo vsebujejo celo oleseneli rastlinski deli 35—50%. Še celo v suhem žitu, o katerem bi človek mislil, da je popolnoma suho, je do 15% vode. Po odstranitvi vode, ki se da doseči s sušenjem rastlinskih delov pri 100—110° Celzija, preostane r a s t l i n s k a s u h a t v a r, ki o njej vemo, da sestoji iz dveh sestavnih delov, katerih eden je zgorljiv, drugi pa ne. Zgorljivemu deležu rastlinske suhe stvari pravimo z g o r l j i v a ali o r g a n s k a t v a r in imenujemo nezgorljivi njen ostanek v svojem vsakdanjem življenju p e p e l, v v učnem jeziku pa tudi n e o r g a n s k o ali r u d n i n s k o t v a r rastlinskega telesa. Če bi sežgali določeno količino suhe stvari od katerekoli rastline in bi utežno dognali količino preostalega pepela, bi videli, da sestoji rastlinska suha tvar pretežno iz zgorljive ali organske stvari. Te je namreč 90—99%, dočim je pepela ali rudninske stvari le 1—10% v rastlinski suhi stvari.

Potemtakem zavzema voda od vseh sestavin rastlinskega telesa največji delež in jo zato seveda tudi potrebujejo zelene rastline največ za svojo prehrano. Iz tega razloga je voda eden najvažnejših činiteljev pri prehrani rastlinstva. Rastline se zalagajo z njo iz njih bogatih prirodnih virov in zalog.

Zgorljiva ali organska tvar daje rastlinam njihovo obeležje. Če bi jo kemijsko razgalili do prvinske njene golote, bi videli, da prevladuje v njej pretežno o g l j i k v obliki črnega lesnega oglja. Dognali bi nadalje v njej v o d i k in k i s i k, ki sta najbolj verna ogljikova spremljevalca v vseh organskih snoveh. Zasledili bi končno v zgorljivi ali organski stvari rastlin pa tudi d u š i k, ki sicer, kakor pravi njegovo ime, duši življenje, pa stvarja prav tu in v vsem živem svetu snovi, ki so nositeljice rastlinskega in organskega življenja sploh. Oglejmo si te prvinske sestavine zgorljive ali organske stvari rastlinskega telesa nekoliko bliže.

O g l j i k je bistvena sestavina vseh organskih (živalskih in rastlinskih) teles in je zaradi tega rastlinam seveda neobhodno potreben in je sploh ena najvažnejših prvin. Pa tudi v raznih neorganskih ali rudninskih spojinah nahajamo ogljik. V spojnini s kisikom stvarja o g l j i k o g l j i k o v d v o k i s ali o g l j i k o v o k i s l i n o, ki je v zraku in v vodi ter v mnogih ogljikovo kislih solih. Take soli so n. pr. a p n e n e c, k r e d a, m a r m o r itd., ki tvorijo kar cele

gore. V spojini z vodikom je ogljik n. pr. v petroleju, ki nam služi še danes za razsvetljava. Posebno važen je za nas brezliki ogljik, ker nam služi za kurjavo. Poslužujemo se v ta namen razen lesnega oglja poglavitno rudninskega oglja, h kateremu prištevamo: šoto, rjavi premog, črni premog in antracit. — Če ogljik gori, odnosno če gori oglje ali če zgorevajo organske snovi, ki so vse brez izjeme ogljikove spojine, tedaj se ogljik spaja s kisikom iz zraka in nastaja ogljikov dvokis ali ogljikova kislina. Ogljikova kislina pa nastaja tudi pri kipenju sladkih tekočin, kakršen je mošt. Dobivati jo moremo nadalje iz njenih neorganskih ali rudninskih spojin, kakor je n. pr. apnenec. Treba je apnenec segreti na primerno stopinjo toplote, da se izloči iz njega ogljikova kislina. To se zgodi v apnenicah, ko žgejo iz apnenca živo apno. Še enostavnejše je dobivanje ogljikove kisline iz njenih neorganskih spojin, če jih raztapljamo v kislinah, ki so jačje od nje. Tako vidimo n. pr. razvijati se ogljikovo kislino na mehurčkih, ki se dvigajo iz raztopine, če zalijemo zdrobljeni apnenec v stekleni buči s solno kislino. Ogljikova kislina je težja od zraka in jo moremo zavoljo tega loviti v odprte posode. Ona nastaja vselej, kadar in kakorkoli zgorevajo organske snovi; gorenja pa ne vzdržuje in ne pospešuje, temveč ga zaduši. Zato ugasne sveča, če izlijemo kozarec ogljikove kisline na njo. In, kakor ugasne goreča sveča, tako bi ugasnilo naše in bi ugasnilo tudi živalsko življenje, če bi prevladala ogljikova kislina v zraku, kamor prihaja v naravnost ogromnih količinah vsled zgorevanja organskih snovi ter vsled dihanja ljudi in živali, ker je tudi dihanje tiho zgorevanje, pri katerem nastaja ogljikova kislina. Da pa se zrak ne prenapolni z ogljikovo kislino, za to skrbijo rastline, ki uporabljajo ogljikovo kislino ter stvarjajo iz nje svojo organsko tvar, pa pošiljajo v njeno zameno kisik nazaj v zrak, ki je iz njega izšel.

Vodik je druga izmed bistvenih prvinskih sestavin zgorljive ali organske tvari rastlinskega telesa. Je to plinasta prvina, ki se nahaja kot taka le v nekaterih gorljivih plinih, ki uhajajo iz zemlje. Ves ostali vodik je spojen s sorodnimi prvini in še zlasti s kisikom in ogljikom. S kisikom spojen stvarja vodo, z ogljikom in kisikom pa vse organske (t. j. živalske in rastlinske) snovi na zemlji. Vodik dobivamo lahko tako, da razkrojimo vodo elektrolitično v kisik in vodik, ki iz njiju sestoji. Še na enostavnejši način dobimo vodik, če zalijemo cinek ali železo v stekleni posodi z razredčeno žveplovo ali solno kislino. Tako vidimo vodik razvijati se na mehurčkih, ki se dvigajo iz raztopine, dočim vodika samega ne moremo videti, ker je neviden plin, pa tudi vohati in okusiti ga ne moremo, ker nima vonja ne okusa. Vodik je najlažji vseh prvin. Štirinajst in polkrat je lažji od zraka in polnijo zavoljo tega z njim zrakoplove, s katerimi danes že obletavajo svet (Zeppelin). Vodik gori z jedva vidnim modrikastim in zelo vročim plamenom. Še posebno visoko toplino daje v zmesi s kisikom. Tako zmes imenujemo pokalni plin. Z njim talijo platino in kremenjak, pa služi pokalni plin tudi za avtogeno varjenje. Zmes vodika s kisikom pa je silno eksplozivna. Zato moramo biti zelo previdni pri vodikovem prižiganju. Ko gori vodik, se spaja s kisikom in nastaja tako voda, ki ga z njo zajemajo rastline za pre-

hrano. Značilno za ta plin je, da daje glasove, če natakemo čez njegov plamen stekleno cev.

Kisik je tretja prvina, ki smo jih našli med bistvenimi sestavinami zgorljive ali organske tvari rastlinskega telesa. Tudi kisik je plin brez barve, vonja in okusa. Od vseh prvin je najbolj razširjen na zemlji. V svobodnem stanju nahajamo kisik v zraku, kjer zavzema $\frac{1}{5}$ zračne prostornine. Z vodikom spojenega nahajamo v vodi, ki pokriva $\frac{7}{10}$ vsega zemeljskega površja. Poleg tega je kisik v skoraj vseh zemeljskih snoveh in tehta ves kisik več kot polovica zemeljske oble. Učinke po dušiku in drugih snoveh razredčenega kisika, kakršen je v zraku, prav dobro poznamo, saj vidimo vsak dan goreti različne stvari in je zgorevanje kemijska prikazen, ki jo povzroča kisik. Kisik dobivajo danes v silnih količinah kot stranski proizvod iz zraka ter služi zlasti za avtogeno varjenje. V laboratorijih pa ga dobivajo iz kalijevega hlorata ($KClO_3$), ki je lahko razkrojna snov. Kako lahko se razkroja kalijev hlorat, vidimo, če mu primešamo nekoliko lahko zgorljivih snovi. Pri previdno napravljeni zmesi iz kalijevega hlorata in žvepla je treba n. pr. le nezatnega trenja, da se kisik kalijevega hlorata osvobodi ter z bliskom in pokom spoji z žveplom. Zmes iz kalijevega hlorata in sladkorja pa se že vname, če se je le dotaknemo s stekleno palico, pomočeno v zgoščeno žveplovo kislino. V kemičnih laboratorijih segrevajo kalijev hlorat in lovijo iz njega izstopajoči kisik v plinohrame, iz katerih ga potem zajemajo za svoje poizkuse. Oglejmo si zdaj učinek čistega kisika. Prižgimo v ta namen trščico. Trščica gori in bi tudi dogorela do kraja, če bi jo pustili goreti. Ako pa zamahnemo z gorečo trščico, tedaj ugasne in ne zaplami več. Kakor hitro pa vtaknemo tlečo trščico v posodo, ki je napolnjena s kisikom, iznova zaplami ter z živim plamenom gori. Fosfor pa gori v kisiku s tako svetlo lučjo, da moremo jedva gledati v njo. Krasni so torej kemijski učinki čistega kisika. Toda postali bi ti učinki naravnost strašni, če bi sestojal zrak iz samega kisika, kajti kakor hitro bi se kaj vnelo, zgorelo bi sploh vse, kar je zgorljivega na zemlji in življenje bi bilo mahoma uničeno na njej. Zato šele zdaj lahko sprevidimo, kako modro je na svetu urejeno, da je v zraku poleg kisika še neka druga plinasta prvina, ki smo ji rekli dušik in ima tu nalogo dušiti krasna in prav tako strašna svojstva kisikova. Je to taisti dušik, ki pomaga stvarjati zgorljivo ali organsko tvar rastlinskega telesa in je torej neobhodno potreben za prehrano rastlinstva. Zato si ga oglejmo nekoliko bliže.

Dušik je plin brez barve, vonja in okusa. Svobodnega dušika je mnogo v zraku, kjer zavzema $\frac{4}{5}$ zračne prostornine. Kot sestavino neorganskih spojin ga nahajamo n. pr. v solitrovi kislini, solitru, amonijaku itd. Dušik je pa tudi v mnogih snoveh organskega izvora, kakor n. pr. v mesu, jajcih, mleku ter v večini drugih živil kot bistvena sestavina. Dušik je skrajno malomarna prvina in se zaradi tega nerad spaja z ostalimi prvinami v spojine. Prav zaradi tega ga je priroda pahnila v zrak, da vrši tamkaj važno vlogo, o kateri smo že govorili. V dušiku ne morejo živeti živali, niti ne morejo v njem goreti zgorljive snovi. O poslednjem se lahko prepričamo, če postavimo gorečo svečo na plavajočem podstavku na vodo, kateri smo dodali nekoliko natrijeve lužnine, da posrka pri gorenju sveče

nastalo ogljikovo kislino ter poveznemo čez njo votel stekleni valj ali cilindar, ki je z ene strani zataljen. Opazujemo, kaj se zgodi. Vidimo, da svečica nekaj časa gori in potem ugasne, ne da bi dogorela. Voda se dvigne v steklenem valju ter zavzame približno peti del njegove prostornine. S tem je potrjeno, da izpolnjuje petino zračne prostornine gorenje vzdržujoči kisik. Ostale štiri petine valja, odnosno zračne prostornine pa zavzema dušik, ki ne le da ne vzdržuje in pospešuje gorenja, temveč ga zaduši.

Če bi kemijsko razkrojili na enak način rastlinski pepel, našli bi, da sestoji v bistvu poleg kisika iz: fosforja, kalija, natrija, kalcija, magnezija, železa, žvepla, hlora in kremika. So to kemijske prvine, ki jih zajemajo rastline v majhnih količinah iz tal za prehrano, pa so kljub temu nekatere sila važne za rastlinsko življenje.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Franjo Hauc

Štajerski viničarji

Viničarji so posebna vrsta delovnega ljudstva na Štajerskem, osobito v Slovenskih goricah in Halozah, kjer so bolj kompaktno naseljeni v bivših političnih okrajih Maribor, Ptuj ter Ljutomer. Raztreseno pa živijo tudi v okrajih Konjice, Šmarje, Celje in Brežice. Ne moremo jih šteti niti med sezonske delavce niti med druge kmetijske posle. Živijo tam, kjer se goje vinogradi ter jih ljudstvo naziva «viničarje, vajncarje, gornike ali gornjake». Pečajo se z vsemi panogami kmetijstva, v glavnem pa le z vinogradništvom, pri čemer morajo imeti posebno strokovno izobrazbo. Kot taki tvorijo po svoji usposobljenosti poseben višji stan poljedelskega delavstva.

Uredba o viničarskem redu, ki jo je izdala Oblastna skupščina mariborska na svoji seji dne 20. julija 1928, definira viničarje tako-le: «Viničarji so osebe, katere najme vinogradnik v službo, da obdelujejo vinograd v izmeri najmanj enega orala (t. j. 5600 m²) ali še zraven pripadajoče dele posestva proti plačilu v denarju ali naturalijah ali v denarju in naturalijah, živijo pa v lastnem gospodinjstvu in imajo za pravilno izvrševanje svoje službe potrebno strokovno izobrazbo.»

Viničarji v zgoraj omenjenih okrajih obdelujejo nad $\frac{3}{4}$ vse vinogradne površine, ostala četrtnina pa obstoja iz vinogradov, ki ne dosegajo skrajne spodnje meje — enega orala — in iz vinogradov, ki jih obdelujejo vinogradniki sami s svojo družino ter z drugimi kmetijskimi posli. To so takozvana mala vinogradna posestva. V ostalem ločimo še srednja, katerih lastniki so imovitejši kmetje ter meščani iz Graza, Maribora, Ptuja in drugod in razni vpokojeni avstrijski vojaški dostojanstveniki ter velika vinogradna posestva samostanov in graščakov.

Ker že govorim o vinogradnih posestvih, naj omenim, da znaša površina vinogradov po katastru v bivši štajerski skupno 25.950 ha 95 a 55 m² in to na teritoriju, ki spada pod bivše okrajno glavarstvo

Okr. glavarstvo	ha	a	m ²
Maribor	7.810	86	95
Ptuj	6.847	78	19
Celje	3.916	—	86
Brežice	3.441	25	27
Ljutomer	2.300	9	36
Konjice	1.162	38	27
Slovenjgradec	472	56	65
Skupno	25.950	95	55

V bivši Kranjski pa znaša površina vinogradov skupno le 10.950 ha 6 a in to

Okr. glavarstvo	ha	a	m ²
Krško	4.520	96	—
Novo mesto	2.972	76	—
Črnomelj	2.189	29	—
Litija	476	05	—
Skupno	10.159	06	—

Viničarji so izrazito štajerska posebnost in so v drugih delih naše države nepoznani. To dokazuje tudi dejstvo, da je bil stari avstrijski viničarski red veljaven in znan samo na štajerskem, in to predvsem v Slovenskih goricah in Halozah. Iz tega pa izvira tudi okolnost, da v drugih krajih naše države ne poznajo ljudje bede in težkih razmer, v katerih se nahaja še do danes pretežna večina viničarjev in da ravno vsled nepoznanja teh razmer v naši državi dolgo ni prišlo do uzakonitve novega viničarskega reda, ki bi urejeval to službeno razmerje med viničarjem in vinogradnikom, ali pa vsaj do izpremembe starih avstrijskih redov.

Vseh viničarjev je po statistiki okrog 40.000 družin. Ne samo v interesu te velike množice, marveč v interesu štajerskega vinogradništva sploh bi bilo, da se to službeno razmerje z zakonom, primernim današnjemu socialnemu pojmovanju, uredi.

Predno razjasnim to službeno razmerje, kakor je urejeno v uredbi o viničarskem redu, ki ga je izdala mariborska oblastna skupščina, bom skušal podati kratek zgodovinski razvoj tega stanu od prvih početkov do danes. Oziral se bom pri tem na njega materialni položaj, na razvoj kmetijstva in vinogradništva, ki je s stanjem viničarjev v ozki zvezi ter na borbo za uzakonitev viničarskega reda v naši državi.

Vinsko trto so začeli v večjem obsegu saditi v Slovenskih goricah in Halozah, kakor pričajo zgodovinski podatki, šele od leta 1400 naprej. In lahko trdimo, da so nastali s saditvijo trte tudi že prvi početki viničarskega stanu. Zemlja je bila last graščakov, ki so jo dobili v fevd od deželnega vojvode in last redov, kakor admontskih kartuzijancev, dominikanskega, nemškega viteškega reda, križnikov, ki imajo še danes obsežne vinograde, ter drugih. O svobodnih kmetih v tem času še ne moremo govoriti — ti so se pojavili šele tekom raz-

voja tako, da so graščaku odkupovali zemljo in postali tako prosti tlake in vseh drugih dajatev. Podložniki so morali krčiti gozdove in zasajati vinograde, ki pa niso postali njihova last, temveč last gospodarjev. Brez dvoma so živeli ti podložniki v nekaki obliki rodbinske zadruge. Sin namreč, ki se je oženil, si je smel sporazumno s starešino zadruge in graščakom, pod katerega je dotična kmetijska zadruga spadala, postaviti kočjo ter zasaditi vinograd, ki je pripadal zadruzi in tako posredno graščaku. Tak sin torej, ki si je zgradil svojo kočjo ter dobil od graščaka v obdelavo zemljo in vinograd ter bil pod nadzorstvom očeta-starešine, je brez dvoma prvi viničar. Oče-starešina zadruge je moral namreč skrbeti zanj v vsem, tako za prehrano kakor za obleko.

To razmerje podložnikov do graščakov je trajalo z gotovimi spremembami stoletja. Znani so razni kmetijski upori, «punti» nazvani, s katerimi so skušali podložni kmetje vreči raz svoja ramena težko breme tlake, desetih in drugih dajatev. Kmet je le sčasoma pridobil zemljo v svojo last, dokler ni nastopilo revolucionarno leto 1848 in z njo kmetijska odveza.

Graščaki so pričeli po tem letu polagoma prodajati svoja posestva meščanom iz Graza, Maribora, Ptuja in drugod. In ti meščani so dajali svoje vinograde v oskrbo viničarjem proti gotovi mezdi, ki jo še danes imenujejo «štunt» ali «štant» ter je vsebovala plačilo v denarju, ne pa v naturalijah, kakor je to v navadi pri takozvanih «kmetijskih» viničarjih. Prve so imenovali «gospeske» viničarje, ker obdelujejo vinograd za gospodo. Gmotni položaj teh je bil pretežno slabši ko onih. Med kmetom in viničarjem je še ostalo mnogo tistega občestva, ki je nekoč vladalo v zadruzi. Osebno poznam vinogradniško rodbino, ki že več generacij zaposluje več generacij iste viničarske rodbine. Vsakokratni družini vzajemno uživata in trpita ob dobrih in slabih letinah, ker se smatrata dejansko za enoto. Seveda pa se taka patriarhalna razmerja najdejo le pri starih kmetijskih vinogradniških rodbinah. Nasprotno pa je bil «gospeski» viničar prepuščen mili volji in socialnemu čutu graščakov in meščanov-gospodarjev ter graščakovih oskrbnikov — valpetov. Ni okuhal skupnih dobrot z gospodarjem ter ni dobival k pogojeni minimalni denarni mezdi še nagrad v naturalni obliki.

Oba, kmetijski in gospeski viničar sta imela na razpolago deputatno zemljo, ležečo navadno poleg vinograda. Kmetiskemu je moral zorati to deputatno zemljo kmet-vinogradnik sam, dočim si jo je moral gospeski viničar ali sam prekopati ali pa najeti orača ter ga sam plačati ali mu z delom — dnino — (taberh-om) odslužiti. To še ne bi bilo tako hudo, saj dela v vinogradu niso trajala neprestano vse leto in mu je torej še preostajalo časa za druga dela. Kriivično pa je vsekakor to, da so morali ti gospeski viničarji po nekod tudi to deputatno zemljo prekopati ter tam zasaditi vinograd. S samo denarno mezdo, ki je bila itak minimalna, se viničar ni mogel preživljati.

Razumljivo je to, saj še ni bilo nikakih viničarskih redov, ki bi zakonito ter pravilno urejevali to službeno razmerje.

Ob tej priliki moram omeniti tudi pojav, ki je nastal v drugi polovici 19. stoletja in vsekal prav občutno rano v razvoj kmetijstva

na slovenskem štajerskem ter poslabšal s tem tudi gmotni položaj viničarjev. Kmetje namreč s svojimi kmetijami niso uspevali, pričele so propadati. Vzroke je iskati v prehodu iz naturalnega v denarno gospodarstvo, v pomanjkanju strokovne izobrazbe, gmotnih sredstev ter podjetnosti, predvsem pa v tem, da naš kmet ni znal intenzivno izrabljati svoje zemlje. Pri obdelavi se je držal starih navad in običajev, kar še danes lahko opazamo tu pa tam. Isto je bilo pri kmetih-vinogradnikih. Škropljenje, vcepljenje ter nasad novih žlahtnejših trt, vse to si je s težavo ubiralo pot med naše vinogradnike. Vinskega pridelka, ki je bil sedaj njegova izključna last, ni znal spraviti na trg ter tako v denar in konsumiral ga je po večini sam. Uničila pa je mnoge vinograde tudi trtna uš v začetku prvih let novega stoletja. To propadanje kmetij in vinogradov ustaviti je bil namen ustanavljanja raznih Reifeisnovih zadružnih posojilnic in hranilnic, s katerimi naj bi bil zajamčen kredit z nizko obrestno mero obubožanim kmetom in vinogradnikom. Brez dvoma moramo pripisovati le tem zadružnim posojilnicam zaslugo, da so vsaj po nekd preprečile propad mnogih kmetij!

To gospodarsko krizo, v katero je zašel naš kmet v zadnjih desetletjih 19. in v začetku 20. stoletja, so dobro opazili in pričeli izrabljati Nemci ter ponujali kmetom, ki so zabredli v dolgove in bili prisiljeni svoja posestva prodati, vedno najugodnejše ponudbe. Razumljivo je to, saj za njimi je stala Súdmarka. Nemški nacionalizem, ki je hotel zgraditi most od Berlina do Jadrana, se je hotel s tem utrditi, da bi mogel gospodarsko, socialno in kulturno odločati nad slovenskim kmetskim in viničarskim ljudstvom, ki je tvorilo pretežno večino slovenskega življa v naših vinorodnih krajih. Mnogo lepih kmetskih posestev so na ta način pokupili Nemci ter z vso vehemenco prodirali istočasno od treh strani v naše kraje in to po dravski dolini preko Dravograda, ob južni železnici preko št. Ilja v Slov. goricah proti Mariboru ter preko Radgone proti Ljutomeru. Najhujši pritisk je občutila in največji odpor je gotovo pokazala naša severna obmejna postojanka — št. Ilj nad Mariborom.

Ker podrobnosti o tem ne spadajo k mojemu referatu, omenjam samo gotova dejstva in kratek pregled in to radi tega, ker so bili mnogi današnji viničarji v teh krajih nekoč imoviti kmetje in vinogradniki.

Država je skušala vsaj nekoliko omiliti bedni materialni položaj viničarja z uredbami, ki bi zakonito regulirale službeno razmerje med njim in gospodarjem. Prvi tak viničarski red je bil potrjen od avstrijskega cesarja l. 1865 v Budimpešti. Vendar ta red za viničarje ni bil ugoden, ravno tako tudi deželna zakona iz l. 1886 in 1898, ki sta le malenkostni spopolnitvi prvega. Vsi ti trije redi so bili uzakonjeni na iniciativo gotovih vinogradnikov samih, ki so čutili potrebo, da se viničarski stan upošteva, zaščiti in službeno razmerje uredi. Pa kljub temu se na eni strani mnogi vinogradniki niso držali pri sklepanju službenih pogodb tega reda oziroma teh redov, na drugi strani pa so bili ti redi mnogim in to pretežno večini viničarjev sploh neznani in ostali so še v naprej v svojem službenem razmerju skoraj popolnoma brezpravni. Neko čudno mentaliteto opazamo namreč pri njih — strah pred gospodarjem in močnejšim je vkoreninjen v njih.

Ta strah jih spremlja od roda do roda. Ni čuda, saj je smel še pred 50 leti gospodar svojega viničarja preteptsti, ne da bi se ga moglo pozvati na odgovor.

Iz do sedaj omenjenega je razvidno, da je bil položaj viničarjev že pred svetovno vojno obupen. Po vojni so se pa gmotne razmere viničarjev še poslabšale. Beda je dosegla vrhunec in merila po nekod na popolen pauperizem! In to zlasti zato, ker valorizacija pri viničarskih plačah sploh ni prišla v poštev ali pa je bila le neznatna. Če srečate danes berače po Slov. goricah in Halozah ter jih vprašate, kaj so bili pred leti, dobite izmed 10 gotovo od 8 odgovor: viničar. Dnevni zaslužek je postal tako nizek, da mora delati viničar sedaj tri do štiri dni, da doseže predvojni enodneveni zaslužek, torej so plače viničarjev za 300—400% nižje od predvojnih. Pa tudi druge dajatve v naturalijah in deputatni zemlji ne odgovarjajo dejanskim viničarjevim potrebam. Dejstvo je, da je v naših slovensko-haloških goricah samo okrog 5% takih viničarjev, ki imajo take službene pogoje in mezde, da si z njimi lahko preskrbe za vse leto zadostnih živil, obleke in drugih neobhodno potrebnih predmetov. Takih, ki si zaslužijo vsaj za pol leta živeža z vseletnim plačanim delom v vinogradu, je okrog 12%, za četrto leta 30%, 50% pa je še danes takih viničarjev, ki niso plačani z letnimi prejemki niti za par tednov ter so prisiljeni, da uberejo pot sezonskih delavcev in dninarjev. Zato ni čuda, da je izšel v zadnjih časih ravno iz viničarskih krogov klic po agrarni reformi vinogradov. Beda in pomanjkanje sta namreč rasla stalno, in okrajni glavar v Mariboru, ker tu so bile razmere najslabše, je bil prisiljen v svojih situacijskih poročilih često opozarjati vlado, da je nujno potrebno, da se viničarski stan zaščiti in se s tem obvaruje popolne propasti ter da so nujno potrebne izdatne podpore.

V pojasnilo omenjenega težkega materialnega stanja navajam sledečo razpredelbo, iz katere so razvidne viničarske plače ter cene vinu, in to nekvalificiranemu, pred vojno in po vojni:

Leta 1913 je bil povprečen dnevni zaslužek brez hrane 60 vinarjev do 1 K;

s hrano pri kmetu ozir. vinogradniku 40 do 70 vinarjev.

Leta 1921: brez hrane 2 K — 12 K;

s hrano 1 K — 4 K.

Cene vinu pa (1 liter):

l. 1913: 30 vinarjev — 60 vinarjev;

l. 1921: 22 K — 35 K.

Torej so se cene vinu po tej razpredelbi zvišale za približno 7300%, dočim so vinogradniki zvišali plače le za 600%, kar je najboljši dokaz za izkoriščanje viničarjev.

Radi previsoke uvozne carine v Avstriji, kjer je bil glavni trg za naša izvožena vina, je nastopila pri nas l. 1922 in 1923 prav občutna vinska kriza, ki je poslabšala tako gmotni položaj vinogradnikov kakor tudi viničarjev. Uvoz našega vina je bil in je še tudi danes, izvzemši malenkostnih množin naših vinskih specialitet za buteljke, ki se točijo v Avstriji po visoki ceni, faktično nemogoč.

(Konec prihodnjič)

I. K.

Iz zgodovine gospodarskih zbornic

Prve sledove trgovskih stanovskih organizacij najdemo v takozvanih gildih, t. j. združenjih za zaščito trgovskih interesov.

Gildi so obstojali v 15. in 16. stoletju v nemških svobodnih pomorskih mestih: Hamburgu, Bremenu in Lübecku pod imenom «Merkantil-Gilde», v Rusiji pa so obstojali prav do prevrata.

Iz Nemčije so se prenesli gildi v republike ob Sredozemskem morju: Benetke, Genovo in Dubrovnik.

V Franciji, zlasti v Marseille-u, je bila trgovska organizacija že v 17. stoletju jako pomembna, tako, da je mestni senat izbral iz svoje srede odbor, obstoječ iz štirih trgovcev, ki so imeli nalogo ščititi trgovske interese. Pozneje je štel ta odbor 8 članov, leta 1650 pa je imel svojega tajnika. Tako je ta odbor dobil obliko, ki jo imajo danes trgovske zbornice.

Francoski državni kancelar Mazarin je uvidel potrebo jačanja trgovine in je zato posvečal vso pažnjo pomorskemu mestu Marseille-u in gibanju marseilleskih trgovcev, da odstrani vse težkoče, ki so ovirale trgovino. Osnovel je posebno trgovsko združenje, ki je imelo ob svoji ustanovitvi namen odrediti prevozne cene na brodovih.

V to združenje je imenovala francoska vlada svojega zastopnika kot predsednika tega združenja. Marseilleska trgovska zbornica se smatra torej kot najstarejša trgovska institucija. Po odredbi leta 1700 in 1701 so bile osnovane nato prve trgovsko-obrtne zbornice, in sicer v Lyonu, Ruenu, Bordeauxu itd.

Trgovsko-obrtne zbornice so našle svojega velikega zaščitnika tudi v Napoleonu. L. 1803 je izdal poseben zakonski dekret s katerim je bila trgovska zbornica v Parizu uvrščena med poluradne strokovne instance. Na osnovi tega zakona je bila 1808. ali 1809. leta ustanovljena zbornica v Dubrovniku, pozneje pa mesto gild in cehov trgovske zbornice v Kölnu, Wormsu in Aachenu, 1811. pa v Lombardiji in Benečiji.

Polagoma so se trgovske in industrijske zbornice v vseh državah tako udomačile, da je štela Francija pred vojno 146 trgovskih zbornic v Evropi, 40 Alžiru in 10 v kolonijah; Nemčija 144 zbornic, Anglija preko 100 in Italija 76 zbornic.

Zbornice se vzdržujejo povsod s prispevki članov, samo v Holandiji iz proračunov dotičnih mest, v Angliji pa so popolnoma neodvisne od države.

V bivši avstro-ogrski monarhiji so se osnovala trgovsko-obrtne zbornice z dekretom ministrstva trgovine z dne 26. marca 1850, ki predvideva tudi ustanovitev zbornice za «Srbsko Vojvodino in Tamiški Banat», s sedežem v Temišvaru.

V predvojni Srbiji so do leta 1910 obstojali le esnafi, katerih uprava je bila izpopolnjena in modernizirana z zakonom o radnjama z dne 29. junija 1910. čl. 117. tega zakona predvideva ustanovitev posebnih zbornic za industrijo, trgovino, obrt in delavstvo s sedežem v Beogradu in delokrogom za celo tedanjo kraljevino. Delovati

so pričele te zbornice še istega leta. V času evakuacije Srbije pa so poslovale v Parizu.

Trgovsko-obrtniške zbornice so avtonomne gospodarske ustanove s službenim značajem, ki jih je država poverila s sodelovanjem pri pospeševanju trgovskih, industrijskih, obrtniških, prometnih in drugih narodno-gospodarskih vprašanj. Naloga zbornic je, da sestavljajo predloge glede pospeševanja trgovine, industrije in obrta; da dajejo svoje mnenje o zakonskih predlogih in o vseh vprašanih gospodarskega značaja. Dolžnost zbornic je, zasledovati vse pojave, ki ovirajo razvoj narodnega gospodarstva in ščititi interese trgovcev, industrijcev in obrtnikov.

Narodne zbornice v inozemstvu, imenovane «trgovske» zbornice, so osnovane v večjih trgovskih središčih. One delujejo pod narodno zastavo in pod zaščito konzulatov ter zbirajo v dotični državi živeče trgovce radi samoobrambe in pospeševanja trgovine med dotično in domačo državo. Te zbornice stavijo predloge potom konzulatov, podajajo svojim članom in interesantom v domovini potrebna pojasnila glede uvoza, izvoza, cen, pravnih, poslovnih, kreditnih, carinskih in prometnih prilik ter uzanc države, v kateri se nahajajo.

Po svetovni vojni so se osnovale zbornice v svrhu čim boljše izmenjave blaga med posameznimi prijateljskimi državami, n. pr. češkoslovaško-jugoslovanska zbornica v Pragi, Avstrijsko-jugoslovanska zbornica na Dunaju, Francosko-jugoslovanska zbornica v Parizu, Poljsko-jugoslovanska zbornica v Varšavi itd.

Vez med zbornicami in gospodarskimi organizacijami posameznih držav pa tvori Mednarodna trgovska zbornica v Parizu, ki je bila ustanovljena 24. junija 1920 in bo praznovala letos desetletnico svojega obstoja. Njena naloga je pospeševanje svetovne trgovine. — L. 1927 je bil ustanovljen v naši državi «Nacionalni odbor Mednarodne trgovske zbornice» v Beogradu, ki vzdržuje neposredne zveze z Mednarodno trgovsko zbornico.

(Vir: Izvještaj Banatske Trg. ind. i zanat. komore u Vel. Bečkereku.)

I. K.

O naših gospodarskih razmerah

(Konec)

2. Privatni denarni zavodi

Narodna banka. — Narodna banka naše kraljevine je centralni kreditni zavod v naši državi. Čeprav obstoje med njo in državo ozke zveze, vendar se smatra po svojem zakonu za privaten, nezavisen denarni delniški zavod. Banka ima sicer gotove zakonito določene obveznosti napram državi, ki predstavljajo neko vrsto kompenzacije za odstopljeno koncesijo emisije novčanic, vendar je glede svojega dela popolnoma nezavisna. Po čl. 2 zakona o Narodni banki ona razen ostalih dolžnosti «zadošča potrebam gospodarskega dela s kratkoročnimi krediti». Ker more po čl. 20 tega zakona dati

v promet kot reden kontingent svojih novčanic trikrat več, nego ima kovinske zaloge, razpolaga z znatnimi finančnimi sredstvi, ki se potom reeskonta menic stavljajo na razpolago raznim gospodarskim organizacijam, oziroma trgovinam in podjetjem. Razen z eskontom se Narodna banka v manjši meri bavi tudi z lombardom državnih vrednostnih papirjev. V kakšnem razmerju se je gibal eskont in lombard pri Narodni banki v povojnih letih vse do konca l. 1928, je označeno v naslednji tabeli:

Gibanje eskonta in lombarda pri Narodni banki

Leta	Eskont	Lombard	Skupaj
1920	232,027.420	24,197.149	256,224.569
1921	557,745.271	40,197.885	597,943.156
1922	1.421,215.166	99,552.850	1.520,768.016
1923	1.333,713.853	189,968.083	1.523,681.936
1924	1.289,282.930	205,710.973	1.494,993.903
1925	1,207,925.863	163,265.634	1.371,191.497
1926	1.241,934.687	239,152.259	1.481,059.946
1927	1.432,006.440	251,123.406	1.683,129.846
1928	1.470,503.153	253,830.667	1.724,333.820

Iz te tabele moremo razvideti, da se je kreditni posel Narodne banke zelo močno razvijal do konca l. 1922. Eskont prikazuje tendenco padanja in nato od 1926 in 1927 počasnega zvišavanja. Tako je bil konec predlanskega in lanskega leta skupni iznos eskonta nekoliko večji od izkazanega eskonta ob koncu l. 1922. To gibanje eskonta odgovarja kreditni politiki Narodne banke, ker se ta izvršuje na podlagi zneska odobrenih rednih in sezijskih kreditov. Glej naslednjo tabelo:

Dovoljeni redni in sezijski krediti Narodne banke

Leta	Redni krediti	Sezijski krediti ¹	Skupaj
1919	402,941.000	—	402,941.000
1921	1.061,081.000	—	1.061,082.000
1922	1.885,848.500	—	1.885,848.500
1923	1.317,627.900	165,508.000	1.483,135.900
1924	1.103,197.000	254,694.000	1.357,891.000
1925	1.323,365.150	374,775.000	1.698,140.150
1926	1.401,633.150	390,045.000	1.791,678.150
1927	1.503,274.400	408,995.000	1.912,269.400
1928	1.483,467.000	378,580.000	1.862,047.000

Narodna banka je bila radevolje pripravljena dovoljevati večje sezijske kredite v težnji za večjo likvidnostjo svojega portfeja, ker komitenti lažje vračajo sezijske kredite, ki služijo večinoma

¹ Narodna banka je l. 1927 prvič izkazovala redne in sezijske kredite ločeno.

kreditiranju izvoza, nego pa redne kredite. Če primerjamo znesek dovoljenih kreditov z višino reeskonta, ki izkazuje stvarno izkoriščenje tega kredita, dobimo sledeče odstotke izkoriščenih kreditov v zadevnih letih:

1920	57%	1923	89%	1926	73%
1921	52%	1924	94%	1927	60%
1922	75%	1925	73%	1928	68%

Ako vpoštevamo, da gibanje posameznih postavk pri Narodni banki reflektira splošno stanje denarnega tržišča v državi, tedaj moremo sklepati iz tega pregleda, da se je potreba po kreditih pričela močnejše pojavljati leta 1922. Leta 1923 in 1924 je povpraševanje doseglo svojo najvišjo stopnjo; potem je polagoma slabelo ter spričo večjih poslov izkazuje tekoča leta večjo potrebo po kreditih. Ravnoisto se pojavlja pri preiskovanju pasivnih pozicij Narodne banke.

Od pasivnih postavk Narodne banke (glej sledečo tabelo!) so najvažnejši za precenjevanje stanja denarnega tržišča žiro-računi, ki predstavljajo gotovino denarnih zavodov, in razni računi ostalih upnikov. V kolikor je znesek teh računov večji, v toliko je teoretično manjša potreba po kreditih. Nasprotno, zmanjšanje teh računov je znak kreditnega pomanjkanja na denarnem tržišču. Takoj moremo sklepati, da je bila največja potreba po denarju leta 1923, ko se je pričela naglo razvijati gospodarska kriza, in leta 1924, ko je bila v svojem polnem razvoju. Naslednja leta žiro-računi ne izkazujejo tako velike in vidne izpremembe, vendar se pa njihov znesek polagoma manjša, in to iz dveh razlogov: ker bančni posli splošno nazadujejo in ker se pri denarnih zavodih pojavlja velika opreznost radi krize, ki je mnoge nelikvidne banke upropastila. V naslednjih letih poslovno delovanje vidno nazaduje, kar povzroča večje iznose razpoložljivega denarja. Ta pojav se najboljše vidi l. 1927, ko so v gotovih mesecih žiro-računi prekoračili eno milijardo dinarjev — to so pojavi, ki jasno pričajo o obilnosti denarja na tržišču. Zneski dne 30. junija in 31. decembra leta 1928 že izkazujejo znake večjega povpraševanja po kreditu, ker so se žiro-računi vidno zmanjšali.

Gibanje obveznosti na tekočih računih in raznih računih Narodne banke

Leto	Žiro-računi	Razni računi	Skupaj
1920	115,157.434	105,480.628	220,638.062
1921	235,363.941	127,042.971	362,406.912
1922	252,669.288	210,952.439	463,621.727
1923	198,882.092	168,091.306	366,973.398
1924	306,962.413	322,616.582	629,578.995
1925	366,583.564	124,467.669	491,051.233
1926	346,973.594	238,425.198	585,398.792
1927	720,965.713	365,615.751	1.086,581.465
1928	493,199.076	318,349.702	811,548.778

Narodna banka svoje oficijelne obrestne mere 6% ni nikakor izpremenila po osvobojenju. Edinole je zvišala obrestno mero za lombard od 7% na 8%. Ta stalnost v obrestni meri predstavlja bistveno karakteristiko njene kreditne politike, ki se ni ravnala po situaciji denarnega tržišča, marveč po gotovih nerazumljivih tradicionalnih naziranjih. S tem, da je Narodna banka dovoljevala kredite po tako zadovoljivi obrestni meri, je nedvoumno nudila velike olajšave svojim komitentom, obenem pa je, ker ni razpolagala z zadostnimi finančnimi sredstvi, postavljala svoje dolžnike v čuden položaj. Iz naslednje tabele je razvidno, v kakšnih mejah se je gibalo dovoljevanje kreditov posameznim domačim gospodarskim panogam in takoj nas dirne, da so denarni zavodi najbolj zastopani. Taka porazdelitev kredita kaže z ene strani enostranost kreditne politike Narodne banke, ki je bila po vojni povečinioma finansier domačih denarnih zavodov, z druge strani pa dejstvo, da Narodna banka s svojimi cenimi krediti ni v večji meri koristila neposredno posameznim gospodarskim panogam, kakor so poljedelstvo, industrija, obrt in trgovina.

Razporedba rednega kredita, ki ga je dovolila Narodna banka

Leto	Bankam	Industriji	Trgovini	Ostalim
1920	306,669.500	—	—	96,271.500
1921	841,506.800	—	—	219,575.200
1922	1.068,027.009	382,369.000	345,133.000	90,319.500
1923	625,979.250	207,366.250	226,641.400	257,641.000
1924	606,900.750	230,968.500	165,317.100	100,010.650
1925	652,793.750	332,099.000	216,887.600	134,984.800
1926	672,987.250	361,134.500	245,023.600	136,887.800
1927	689,351.550	394,569.500	273,030.400	146,323.000
1928	680,582.000	411,088.000	255,951.000	135,846.000

GOSPODARSKA KNJIŽEVNOST

Na gospodarskih ogledih po Sloveniji

Uredil dr. Fran Windischer. Cena Din 24.—. Izdala Zbornica za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani. Tiskala tiskarna »Merkur« v Ljubljani.

Izšla je najnovejša gospodarska publikacija naše Zbornice za TOI v Ljubljani, nov, zanimiv gospodarski zbornik, kakor jih izdaja že več let. Za letošnji zbornik je zbral in pripravil urednik zbornični generalni tajnik dr. Fran Windischer devet gospodarskih statističnih pregledov. Napisal je tudi uvodno besedo v svojem lepem in očitnem slogu.

Prvi članek, izpod peresa vseučil. prof. g. dr. A. Ogrisa, obrav-

nava dospelarsko desetletje 1919—1928 v Sloveniji po trgovinskih katastrih in predočuje snovanje, gibanje, prelivanje in nehanje podjetniškega stremeljenja. Temu sledi obširna, precizno izdelana davčna statistika za l. 1928, ki je razdeljena v neposredne in posredne davke. Izkaz v letih 1927 in 1928 pobranih neposrednih davkov navaja, da je bilo vplačanih v Sloveniji v letu 1927 — Din 228,921.399·14, v letu 1928 pa Din 209,048.796·94 neposrednih davkov. Davka na poslovni promet se je pobralo v Sloveniji 1927. leta Din 42,389.736·16, 1928 pa Din 43,455.191·07. Za proračunsko leto 1928/29 je bilo proračunjenih neposrednih davkov za Slovenijo Din 36,682.000—, pribitkov itd. Din 22,723.800—, skupaj torej z odbitkom na dohodnino po čl. 92. fin. zak. za leto 1928/29 Din 59,405.800—.

Avtonomnih doklad je bilo predpisanih v Sloveniji v letu 1928 Din 37,973.717·81.

Posrednih davščin (taks, taksnega materiala in trošarin) je bilo plačanih v Sloveniji leta 1928 — v kolikor so bile knjižene pri delegaciji min. financ v Ljubljani — Din 143,406.523·59.

Publikacija prinaša nadalje podrobno statistiko trgovinskih strok. Konec leta 1928 je bilo v Sloveniji prijavljenih 12.930 trgovinskih in pomožnih trgovinskih obrtov. — Število obrtnišva v Sloveniji je narastlo od 29.129 konec leta 1927 na 30.343 ob koncu leta 1928, industrijskih obratov pa je bilo tedaj v Sloveniji 515.

TO IN ONO

Zakon o pobijanju nelojalne konkurence

Dne 5. aprila t. l. je bil podpisan zakon o pobijanju nelojalne konkurence. S tem je ustreženo že davno izraženim željam, zlasti trgovskih krogov. Velika konkurenca in pa povojne razmere so povzročile, da so se mnogi pričeli posluževati sredstev, ki obstoječih zakonskih predpisov sicer ne kršijo, a so v nasprotju z dobrimi trgovskimi šegami. — Zakon o pobijanju nelojalne konkurence pa določa, da se more onega, ki stori v poslovnem prometu dejanje proti dobrim običajem, tožiti. Strogo se kaznuje po novem zakonu tudi neresnična označba porekla blaga. Geografski nazivi vinskih proizvodov, mineralnih vod ali izdelkov, se ne smejo uporabljati kot oznake ali kakovosti. Zakon določa kazen, kdor raznaša o tujem podjetju, njegovem podjetniku in blagu vesti, ki morejo škodovati podjetniku in njegovim proizvodom. — Kdor prekrši predpise zakona o pobijanju nelojalne konkurence, se more obsoditi ne le na povračilo povzročene škode, marveč tudi na denarno globo do 50.000 Din. Denarne

kazni po tem zakonu se bodo stekale v fond, ki se bo ustanovil pri banskih upravah za podpiranje dobrotelčnih ustanov, predvsem pa za strokovno šolstvo.

Konferenca za carinsko premirje v Ženevi

V mesecu februarju in marcu se je vršila v Ženevi konferenca za carinsko premirje, na kateri so bile zastopane skoraj vse evropske države. Konference se je udeležila tudi naša država po ministru trgovine in industrije gosp. Juraju Demetroviću in ekspertih, med katerimi je bil tajnik Zbornice za TOI v Ljubljani g. Ivan Mohorič.

Nas zanima zlasti stališče, ki ga je zavzel minister trgovine in industrije gosp. Juraj Demetrović, ki je imel na konferenci daljši govor.

Minister je opozarjal na dejstvo, da je naša država že iz lastnega nagiba odpravila vse zunanjo trgovino obremenjujoče prepovedi in ovire ter da je v polni meri uveljavila načelo največje ugodnosti. Jugoslavija napram misli carinskega premirja ne zavzema odklonilnega stališča. Izpolnjeni pa bi

morali biti nekateri predpogoji. Jugoslavija zavrača v sedanjem načrtu za carinsko premirje vsebovane določbe, ki dovoljujejo posameznim pogodbenim državam pridržke, da se morejo dotične države deloma otrestiti določb, izraženih v načrtu. Jugoslavija se boji tukaj izključitve njenih agrarnih pridelkov s trgov gotovih industrijskih držav, ki uvajajo agrarni protekcionizem. Izvozne in uvozne prepovedi bi morale biti v državah, ki bi podpisale carinsko premirje, tudi dejansko odpravljene. Minister je opozarjal tudi na okolnost, da ne gre toliko za ohranitev sedanjega položaja kot pa za predhodno izenačenje zunanje-trgovinskih pogojev vseh držav na carinsko-političnem polju. — O uspehu konference bomo poročali v prihodnji številki.

Elektrifikacija v Jugoslaviji

Letna produkcija električne energije v Jugoslaviji znaša 460 milijonov kilovatnih ur. Od te celokupne vsote odpade na električno centralo Fala 180 milijonov KW. Povprečna produkcija električne energije v Jugoslaviji znaša 38 KW ur na enega prebivalca. 74% produkcije odpade na hidro-električne centrale in 26% na kalorične centrale. Med najvažnejše centrale v naši kraljevini štejemo: Električno centralo Fala 42.000 konjskih sil, električno centralo Cetine 36.000, Krka 24.000 in Velenje 6000 konjskih sil.

Carinski dohodki naše države

Iz uvozne in izvozne carine črpa naša država vsakoletno velike dohodke. Kratek statistični pregled nam kaže, kako so se dvigali iz leta v leto dohodki carin:

L. 1919 so znašale uvozne in izvozne carine 89,584.194 Din,

1920:	325,520.335	Din
1921:	599,366.429	"
1922:	883,996.221	"
1923:	1.432.126.682	"
1924:	1.365,932.550	"
1925:	1.759,650.612	"
1926:	1.704,147.694	"
1927:	1.656,833.681	"
1928:	1.624,939.765	"
1929:	1.518,533.715	"

Statistika stečajev v februarju 1930

Jugoslovansko društvo za zaščito upnikov v Zagrebu je zabeležilo v mesecu februarju t. l. 71 stečajev, na-

pram 106 stečajem v istem razdobju preteklega leta, to je za 35 stečajev, oziroma 33% manj.

Od teh odpade na Slovenijo in Dalmacijo 7 (lansko leto februarja 3), Srbijo in Črno goro 41 (90), Hrvatsko in Slavonijo 11 (8), Bosno in Hercegovino 3 (—), Vojvodino 9 (5).

Od početka leta je bilo skupno 133 stečajev, napram 188 v istem razdobju lanskega leta, t. j. za 53 stečajev, odnosno za 28.2% manj.

Statistika stečajev v marcu 1930

Jugoslovansko društvo za zaščito upnikov v Zagrebu je zabeležilo v mesecu marcu t. l. 94 stečajev, napram 115 v istem razdobju preteklega leta; t. j. za 21 stečajev, oziroma 18.2% manj.

Od teh odpade na Slovenijo in Dalmacijo 17 (lansko leto marca 7), na Srbijo in Črno goro 59 (93), Hrvatsko in Slavonijo 8 (8), Bosno in Hercegovino 1 (1), Vojvodino 9 (6).

Delovanje Priv. agrarne banke

Iz poročila bančnega predsednika g. dr. Bogdana Markovića o delovanju Priv. agrarne banke v preteklem letu posnemamo, da je banka v zadnji poslovni dobi krepko napredovala. Dolgoročnih, hipotekarnih, združnih in meničnih kreditov so se posluževale največ Srbija in Vojvodina s Sremom. Srbija je dobila pri Priv. agrarni banki posojil v znesku 47,328.700 Din; Južna Srbija 6,168.200; Črna gora gora 9,575.000; Bosna in Hercegovina 13,740.050 Din; Vojvodina in Srem 49,608.200; Hrvatska in Slavonija 13,815.434; Dalmacija 6,443.400; Slovenija pa 35.000 Din in sicer eno dolgoročno hipotekarno posojilo. Vseh posojil od ustanovitve banke je 153 milj. 416.000 Din.

Obdelana površina naše države leta 1929

Našemu poljedelstvu se posveča mnogo pažnje tako glede obdelane površine, kakor tudi glede zboljšavanja kakovosti poljskih pridelkov. Površina poljsko obdelane zemlje je v letu 1929 napram letu 1928 znatno večja. Z rznatim biljem je bilo obdelanih v letu 1929: 5,700.204 ha (1928: 5,307.385 ha), z gomoljčastim biljem 267.109 ha (v letu 1928: 264.733 ha), z živinsko krmo 213.021 ha (1928: 212.269 ha), z industrijskim biljem 153.748 ha (v

letu 1928: 147.011 ha), z drugimi vrstami bilja 165.222 ha (v letu 1928: 163.179 ha).

Investicijska dela v Ljubljani

V letošnjem letu so predvidena v Ljubljani velika investicijska dela, ki jih bo vodila deloma občina sama, deloma pa skupno z bansko upravo.

Predvsem nameravajo v tekočem letu pričeti zopet z regulacijo Ljubljane. Z regulacijo Ljubljane so pričeli že pred vojno. Vojna pa je delo prekinila. Proračun je znašal tedaj nekaj nad 1 milijon kron, sedaj pa je potrebno za ta dela preko 30 milijonov dinarjev. Regulacija se bo izvršila v sporazumu z bansko upravo in državo, ki bo votirala v to svrhu v letošnjem proračunu 7 milijonov dinarjev. Poleg tega namerava ljubljanska občina razširiti tudi tramvajsko omrežje. Stroški so proračunjeni na 25 milijonov dinarjev, ki jih bo krila občina s posojilom. Investicijski program občine predvideva nadalje gradnjo novih cest in potov. Skupno bo investirala občina okrog 50 milijonov dinarjev.

Pokojninski zavod za zasebne nameščence namerava zgraditi poleg palače Ljubljanske kreditne banke štirinadstropno stanovanjsko hišo, ki bo stala okrog 10 milijonov dinarjev.

Regulacija Drave in Mure

Pripravlja se obsežna akcija za regulacijo Drave in Mure. V državni proračun se bo za regulacijo Drave vnesla vsota treh milijonov dinarjev, ista vsota tudi za regulacijo Mure.

Statistika tujcev v Sloveniji 1929

Preteklo leto je posetilo Slovenijo 52.810 tujcev. Od teh je bilo naših državljanov 35.303, Nemcev 574, Avstrijcev 5357, Čehoslovakov 2642, Madžarov 2193 in drugih državljanov 1691.

Carinska vojna med Francijo in Ameriko

Francoska vlada je odločila, da bo zvišala carino na uvoz avtomobilov. Ker bi bila s tem prizadeta zlasti ameriška avtomobilska industrija, je ameriška vlada javila, da bo zvišala carino na uvoz francoskih čipk od 90 na 250%. Čipkarska industrija v Callaisu, ki zaposluje 15 do 20 tisoč delavcev, bi bila s tem popolnoma uničena.

Tovarne v Callaisu so stopile v stavko in zahtevale od vlade, da podvzame pri ameriški vladi odločno demaršo, da se nameravajo zvišanje carine ne izvede.

Zračna proga Pariz—Beograd

Od 1. maja t. l. bodo lahko potniki prepotovali v enem dnevu z avionom pot iz Pariza v Beograd. Francosko zrakoplovno društvo Cidna bo vzdrževalo brzo-zrakoplovno linijo Dunav-Ekspres od Pariza do Beograda. Za to linijo bo uporabljala družba radi večje varnosti avione s tremi motorji. S tem bo dobil Beograd najkrajšo direktno zvezo s Parizom in postal važno zrakoplovno središče.

Avioni Dunav-Ekspres bodo odleteli z aerodroma Le Bourget pri Parizu ob 2. uri po polnoči in pristali v Strassburgu, kjer bodo vzeli potnike. Avioni bodo pluli nato preko Prage, Dunaja in Zagreba in prispeli v Beograd ob 19-20 uri. Cela vožnja bo trajala torej 17 ur.

Pričetkom aprila t. l. bodo zopet obnovljene zračne proge Zagreb—Beograd in Beograd—Skoplje.

Pravkar pa se vrši tudi ogled terena za novi zračni progi Sarajevo—Skoplje in Sarajevo—Mostar—Podgorica. — Zrakoplovstvo pri nas torej vidno napreduje.

Trgovinske pogodbe

Na Dunaju se vrše pogajanja med našo državo in avstrijsko vlado glede revizije trgovinske pogodbe, zlasti z ozirom na agrarno carino.

Minister brez portfelja g. dr. Kosta Kumanudi, minister trgovine g. Juraj Demetrovič in beograjski poslanik francoske republike so podpisali dopolnilni protokol k jugoslovansko-francoski trgovinski pogodbi, ki je bila sklenjena januarja 1929. S tem protokolom so pojasnene nekatere določbe v pogodbi, ki so povzročale razne težkoče.

Med našo državo in Rumunijo poteče trgovinska pogodba 1. maja t. l. Vrše se že priprave za nova pogajanja.

Meseca aprila t. l. bodo pričela v Beogradu pogajanja za sklenitev trgovinske pogodbe med Jugoslavijo in Bolgarijo.

V kratkem se bodo pričela tudi pogajanja za sklenitev trgovinske pogodbe s Poljsko.

Reka — svobodna luka

16. marca t. l., na dan šeste obletnice aneksije Reke, je proglasila italijanska vlada Reko in bližnje ozemlje za svobodno luko. Svobodna luka Reka obsega mesto od mosta pri Sušaku do Kantride in do jugoslovanske meje v zaledju, liburnijsko rivijero in del istrskega teritorija do Ilirske Bistrice, vsteveši Volosco, Opatijo in Lovrano do Moščenice.

Proti proglasitvi Reke za svobodno luko energično protestirajo tržaški trgovci, ki bodo s tem jako prizadeti. V znak protesta so pričeli zapirati trgovine. Prefektura pa je zagrozila vsem, ki bi zaprli lokale, z odvzetjem obrtnega lista.

Spojitev Baltiškega morja z Egejskim morjem

V zadnjem času se varšavski listi mnogo bavijo s poljsko-bolgarskim

sporazumom za izhod Poljske na Egejsko morje in sicer preko Rumunije, Bolgarije in Grčije, s čemur bi se dosegla direktna zveza med Baltiškim in Egejskim morjem. Ta zveza bi bila valikega gospodarskega pomena in bi združila Poljsko, Rumunijo, Bolgarijo in Grčijo. Temu načrtu nasprotuje edinole Grčija, ki neče dati Bolgariji prostega izhoda na morje, nego le svobodno luko v Solunu ali Kavali.

Prebivalstvo večjih evropskih držav

Po podatkih Mednarodnega statističnega instituta je štela leta 1928 Sovjetska Rusija 108,052.964 prebivalcev, Nemčija 64,223.276, Anglija, Irska in otoki 47,085.939, Italija 41,153.000, Francija 41,000.000, Poljska 30,312.973, Španija 22,555.156, Rumunija 17 milijonov 694.189 in Jugoslavija 13 milijonov prebivalcev.

Občni zbor „Merkurja“

XXX. redni občni zbor Trgovskega društva «Merkur» za Slovenijo v Ljubljani se je vršil v sredo, dne 2. aprila t. l. ob 1/221. uri v posvetovalnici Zbornice TOI v Ljubljani. — Otvoril ga je predsednik g. dr. Fran Windischer ter je po običajnih pozdravnih besedah v daljšem lepo zasnovanem govoru razpravljaval o aktualnih gospodarskih vprašanjih v občeh, o gospodarski konjunkturi v preteklem letu, o razvoju in stanju «Merkurja» in o prilikah za delo in zaslužek. — Predsednikov govor je priobčen kot uvodnik v tej številki «Trgovskega Tovariša». Za njegova interesantna in izčrpna izvajanja ga je občni zbor nagradil s prisrčnim aplavzom.

Sledilo je naslednje vsebinsko ter retorično vzorno podano tajniško poročilo g. Antona Agnole:

Vsakdo izmed nas dobro vé, v kakšni dobi se nahajamo. Modernizacija, bodisi na tem ali onem polju, hiti z brezovirno naglico naprej, ruši zastarele principe in običaje, zabrisuje nerabne teorije in zakone, opušča ves nepotrebni lišp in razkošje. Istočasno pa ustvarja nova mišljenja, druge smernice pojmovanja, pretvarja načine življenja posameznika in vseh, ob enem pa si postavlja trdne spomenike v dokaz naslednikom. Z mogočno kopreno skrivnosti pa zastira našim očem pogled v bodočnost, prepušča nam le lastno kompozicijo misli, katera se lahko vtihotapi v to ozadje, ter se prešerno naslaja v tem skrivnostnem svetu. In če pogledamo potem, kako si posamezniki osvajajo to novo življe, vidimo, kako vsi budno in pazljivo zasedujejo to tekmovanje, pa bilo od najpreprostejšega težaka pa dalje in dalje, tja do največjih miselnih žarišč. Poglejmo si do kraja

gospodarja ali kmetovalca, kako brez prestanka in neumorno bdita nad vsemi dogodki, kako marljivo zbirata nova izkustva in nasvete, da si z njimi zboljšata pot, katera ju vodi navzgor, do napredka. Mnogi so pač taki viri, iz katerih lahko črpamo koristnost za naš razvoj, in pri tej priliki naj mi bode dovoljeno, da smem tu sem prištevati tudi naše društvo, katero skuša in stremi podati članom tudi del koristnosti, katera naj vsakemu posamezniku pomaga do najboljšega življenjskega uspeha. Vendar žal ne moremo vedno ustreči vsakomur in v vsem.

Poglejmo torej kako je naše društvo v posameznih odsekih v preteklem letu delovalo.

Kakor je vsem znano, ima društvo svojo posredovalnico za službe, katera naj bi koristila članom s tem, da posreduje med delojemalcem in službodajalcem v primerih iskanja služb. Posredovalnica posluje za člane in delodajalce brezplačno, dočim plačajo nečlani malenkostno odškodnino. Poslovnih števil, od zadnjega občnega zbora do danes je bilo 253, razposlanih je bilo 511 obvestil za prosta mesta. Prostih mest je bilo prijavljenih 85. Uspešno se je posredovalo, v kolikor je bilo naznanjeno, v 43 slučajih. Dohodki posredovalnice so znašali Din 1.180—, izdatki pa Din 444-50, torej zadošča prebitok Din 735-50 za kritje stroškov. V splošnem je bilo opaziti na eni strani rapidno naraščanje delovne moči, dočim je bilo na drugi strani opaziti le malo povpraševanja s strani delodajalcev. Vzrok za tako malo razpoložljivih mest leži največ v slabi gospodarski konjunkturi, v kateri se nahajamo, deloma pa tudi izobrazba ni ustrezala zahtevam službodajalcev. Priporočamo torej vsem, da se te posredovalnice čim največ poslužujejo ter s tem omogočajo čimboljši razvoj.

Po posebni zaslugi našega predsednika g. dr. Frana Windischerja, kateri je vedno z vnemo potrkal na veliko vrat in s svojim vplivom znal pridobiti društvu vedno novih gmotnih sredstev, je osnovalo društvo tudi podporni sklad, iz katerega prejema delo nezmožni in brezposelni člani po potrebi večje in manjše zneske. Zahvala gre tudi vsem onim cenj. darovalcem, kateri znajo upoštevati važno človekoljubno delo našega društva ter smo prepričani, da nam ohranijo tudi v bodoče svojo naklonjenost.

Veliko važnost posveča nadalje društvo poučnim tečajem. Odsek je v preteklem letu izvanredno uspešno deloval. Razveseljivo dejstvo pa je, da so letošnji tečaji, kateri so se pričeli s 7. oktobrom 1929 in kateri se še vedno nadaljujejo, v primeri z lanskimi še bolj obiskani. Prijavljena sta bila 102 člana, leto preje pa 63. Poučuje se nemščina v nižjem in višjem tečaju, nemška stenografija, italijanščina v višjem tečaju in knjigovodstvo. Pouk srbohrvaščine in slovenske stenografije smo vsled premalega števila priglasiincev morali opustiti. Pretežna večina poseča nemščino v nižjem tečaju. Poset posameznih predavanj je zelo zadovoljiv, kar priča tudi o resnem zanimanju za te predmete od strani posetnikov. Iskrena želja, katera nas itak spremlja že ves čas, pa je zopet poset teh učnih tečajev še izboljšati in nuditi obiskovalcem čim večjo popolnost.

Kot nadaljnjega činitelja izobrazbe naj omenim tudi društveno knjižnico, katera obsega okoli 1500 knjig, večinoma literarnih del,

klasikov in pisateljev pretekle dobe, med tem ko pa vsled gmotnih razmer ni zadostno založena s strokovnimi gospodarskimi publikacijami, katere pa bi moral vsak poznati. Močno stremimo tudi za tem, ta glavni vir moderne izobrazbe tudi izpopolniti ter vzbuditi za našo knjižnico še večje zanimanje. Bralni krožek, kateri se je v preteklem letu ustanovil, nadaljuje svoje započeto delo ter se bode tudi v bodoče potrudil prinašati članom najzanimivejše na polju moderne izložbene in dekorativne tehnike, kakor tudi seznanjati z najnovejšimi poslovnimi metodami in prinašati nove zanimivosti iz trgovskega sveta.

Ob tej priliki naj omenim tudi naš mesečnik «Trgovski Tovariš», kateri predstavlja najbolj živo vez med našim članstvom, posebno z onim iz dežele in kateri pod vzornim uredništvom našega zaslužnega podpredsednika g. Jos. J. Kavčiča redno mesečno izhaja. List prinaša po svojem čtivu vedno najzanimivejše članke izpod peresa naših prvih gospodarskih in kulturnih delavcev in pisateljev ter s tem vrši važno nalogo v strokovni izobrazbi. Naš list si je v kratkem času pridobil lepo število stalnih sodelavcev, dobrodošli pa so vedno vsi, kateri želijo izpregovoriti v javnosti o teh ali onih prilikah par lepih besed. Ker pa je naklada, približno 1300 komadov, za društvo zvezana z zelo velikimi materialnimi žrtvami, se tem potom obračamo z iskreno željo do vseh, pomagati nam pridobiti čimveč naročnikov in podpornikov za naš list in nam s tem omogočiti uspeh našega visokega stremljenja.

Druga naša važna publikacija pa je splošno priljubljeni «Trgovski koledar», katerega je društvo za tekoče leto izdalo v nakladi 2000 komadov. Pod spretnim uredništvom g. Frana Zelenika, kateri je vestno in marljivo zbral najzanimivejšo snov in vsled prikupljive zunanje oblike je prodril ta koledar v najoddaljenejše kraje na pulte in pisalne mize naših članov ter je razveseljivo tudi, da je bila naklada skoraj vsa razprodana in je tudi gmotni uspeh zadovoljiv. Društvo ima v zalogi še večjo naklado knjig: Kuder - Menično pravo in Sič - Trgovska korespondenca, vendar je njih razpečavanje vsled drugih podobnih publikacij zelo otežkočeno ter tudi v bodoče ni pričakovati v tem oziru kakega izboljšanja.

Posebno marljivo pa se giblje naš orkester. Prvotno salonski, se je pod izbornim in neutrudljivim vodstvom načelnika g. Vilka Lampeta prilagodil modernim zahtevam, se preobrazil v pravi jazz-band, ter si tudi s tem priboril prvo priznanje ne samo v Ljubljani, marveč tudi v drugih mestih Slovenije. Naj bo g. načelniku, poleg že ponovnega aplavza s strani vesele publike, tem potom izraženo naše polno priznanje za njegovo delo in trud, od članov pa pričakujemo, da še nadalje z isto vnemo gojijo to lepo umetnost.

Tudi petje goji naše društvo ter se je naš pevski zbor pod načelstvom g. Milana Kovača v zadnjem času v toliko preosnoval, da se nam je posrečilo dobiti kot pevovodjo vseobče priznanega prof. Marka Bajuka, tako da so upravičene nade, da naš pevski zbor zadobi svoj nekdanji sloves in nam zapoje pri naših prireditvah lepo slovensko pesem. Zbor šteje 21 stalnih pevcev, kateri z vnemo in redno z dobrim napredkom posečajo vaje.

V letošnji plesni sezoni je ta odsek pod vodstvom g. Milana Kovača in plesnega učitelja g. Trošta, počeni s 1. oktobrom m. l. prirejal v dvorani Delavske zbornice ob torkih plesne vaje. Sodeloval je tudi društveni orkester ter so bili ti večeri začetkoma dobro obiskani, pozneje pa je poset vsled raznih drugih enakih prireditvev popustil, ter se je plesna šola konec januarja t. l. zaključila.

Kakor vsako leto, tako je bila tudi letos glavna društvena prireditev tradicionalni «Merkurjev ples», kateri je pod večjim vodstvom g. Fabianija in prireditvenega odseka, z zelo posrečenim aranžmajem, dosegel zelo lep moralen in gmoten uspeh. Kljub temu, da se je vršila prireditev v začetku predpustne sezone, je bil poset zelo številen, ter je bilo med udeleženci opaziti vse konzularne predstavnike, nadalje odlične osebnosti oblastnih, javnih in kulturnih korporacij, predvsem pa številni ljubljanski trgovski svet. Tesno s tem zvezana nabiralna akcija, katere so se udeležili skoraj vsi člani prireditvenega odseka, posebno zaslužno in požrtvovalno pa ge. dr. Bretlova in Leskovčeva, je gmotno zelo dobro uspeła in mi je prijetna dolžnost zahvaliti se na tem mestu vsem, posebno pa še omenjenim cenj. damam za ves njihov trud, z istočasno prošnjo, da nam tudi v bodoče ostanejo vsi naklonjeni. Istotako gre na tem mestu vse priznanje našemu zaslužnemu blagajniku g. Kreku, kateri vrši neumorno odgovorno delo po načelu: «Zrno do zrna pogača, kamen do kamna palača».

Med ostalimi prireditvami našega društva v prošlem letu mi je posebno omeniti še prirejanje jour-fixov. Kakor prejšnja leta smo jih započeli tudi lansko leto z namenom, gojiti med članstvo ožje družabne stike, seznanjati jih s kratkimi predavanji o raznih zanimivostih, in s pesmijo in glasbo prinesiti jim malo razvedrila. Prvotno skromno zasnovana mala predavanja pa so našla pozneje zelo mogočen razmah, ko se je z veliko požrtvovalnostjo in zaslug našega predsednika g. Frana Windischerja osnovala «Ljudska univerza za trgovske in obrtniške kroge», s pestro vrsto zanimivih predavanj naših najodličnejših znanstvenikov. Dosedaj se je vršilo v restavraciji «Zvezda» 8 družabnih večerov s predavanji in sicer v naslednjem redu:

Dne 9. oktobra 1929 je predaval g. prof. dr. Blaž Svetel ob priliki odkritja Napoleonovega spomenika o temi «Napoleon in Slovenci» ter je v markantnih črtah orisal tedanje razmere in pomen Napoleonove dobe za nadaljnji razvoj našega naroda. Sledilo je nato dne 23. oktobra 1929 predavanje g. profesorja prof. dr. ing. Milana Vidmarja «Od potoka do žarnice» ter smo čuli iz ust našega najodličnejšega strokovnjaka na tem polju in znanega izbornega govornika v zelo lahko pojmljivih besedah o tej nadvse zanimivi snovi. Naslednje predavanje se je vršilo dne 6. novembra 1929 in nam je univ. prof. dr. Maks Samec pod naslovom: «Od smreke do svile» jasno in nazorno razložil postanek danes tako razsežnega in uporabljenega predmeta, umetne svile. Dne 20. novembra 1929 pa smo čuli predavati g. univ. prof. ing. Marija Osano strokovno zasnovano temo «O radiu in napravah za radio» ter smo dobili tudi na tem polju pojmljive vtiske te genialne iznajdbe. Sledilo je nato dne 11. de-

cembra 1929 nadvse aktualno predavanje ravnatelja Trgovske akademije in docenta g. dr. Ljudevita Böhma «Pomen našega morja za svetovno trgovino», v katerem je gospod predavatelj v temperamentnem govoru podal mnogo pristrčnih idej za razvoj našega sinjega Jadrana. Po kratkem odmoru je sledilo kot prvo v novem letu predavanje g. univ. prof. msgr. dr. Josipa Ujčiča o zelo zanimivi temi «Trgovina in morala» ter je njegovo predavanje poleg vseh retorečnih vrlin tudi v načinu zelo lahko pojmljivega tolmačenja vzbudilo največjo pozornost in vsestransko simpatijo s strani udeležencev. Nadalje je dne 5. februarja 1930 predaval ravnatelj Trgovske šole g. Josip Gogala «O naši denarni organizaciji» ter smo slišali od priznanega strokovnjaka na tem polju ves razvoj denarstva od prvih začetkov do današnjega dne, s posebnim ozirom na naše domače razmere. Sledilo je potem dne 26. marca 1930 predavanje g. direktorja ing. Jakoba Turka «O prehrani rastlin» ter nam je g. predavatelj zelo jasno in razumljivo ter na podlagi interesantnih poiskusov razložil te velike tajne rastlinske narave. S tem predavanjem smo prvi ciklus predavanj pod okriljem «Ljudske univerze za trgovske in obrtniške kroge» končali s prijetnim občutkom, da smo z njimi dosegli ono visoko stopnjo našega stremljenja, katera vodi tudi naša načela. Z veseljem smo pa tudi opazili, da je s strani občinstva raslo zanimanje od predavanja do predavanja, ter upamo, ko bomo v jeseni ta ciklus nadaljevali, da najdemo zopet zadovoljiv odziv. Na vseh družabnih večerih je zvesto sodeloval naš jazz, deloma naš pevski zbor in Završanov kvartet ter so vsi ti pripomogli do vedno neprisiljene in prijetne zabave.

Omenim naj še, da se je naše društvo, odnosno pevski odsek, udeležil po 3 članih tudi proslave 75-letnice I. Beograjskega pevskega društva in razvitja prapora v dneh 23., 24. in 25. junija v Beogradu. Člani so bili v naši državni prestolici kar najsrčneje sprejeti, povabljeni na dvor ter so ohranili od te veličastne prireditve najlepše vtiske.

H koncu naj omenim še stanje članstva in sicer: 1 častni predsednik, 9 častnih članov, 31 ustanovnih članov, 29 podpornih članov nastavljenecv, 615 članov nastavljenecv, 245 rednih članov trgovcev in 54 podpornih članov trgovcev. Skupno torej 974 članov in 233 naročnikov lista. Število članov trgovcev žal sorazmerno ne odgovarja, če pomislimo, da imamo v Sloveniji preko 10.000 organiziranih trgovcev. Dopisov razven posredovalnice je dospelo 623, odposlanih pa je bilo 497. Odborovih sej je bilo od zadnjega občnega zbora 6.

Predno pa sklenem, mi je omeniti še nekaj. V Gregorčičevi ulici je v zadnjem času vzrasla iz tal mogočna palača, katere ime že vsi poznate. Mnogo truda in dela je skritega v temeljih te zgradbe in vendar so vse ideje in načrti vzklike v naših odborih in prijetna čast je našemu društvu, da se tudi v tem našem odboru nahaja oni, kateri je z moškim pogumom in vzorno vztrajnostjo dal življenje vsem tem idejam, to je prezasluzni g. Ivan Jelačin starejši, predsednik na njegovo inicijativo osnovanega društva «Trgovski dom». In če pogledamo danes to surovo rdeče zidovje, nam nehote zdirjajo misli daleč naprej, in že vidimo naš novi dom dograjen, vidimo našo

ново streho, pod katero bomo kmalu s polnim ponosom in z novimi močmi in veseljem prijeli za društveno delo. Trdno upamo, da nam bo tudi tukaj usoda milo naklonjena in da bo zavzelo naše društvo s pomočjo vseh še večji razmah.

Vzorno poročilo je sprejel občni zbor z živahnim odobravanjem in je bila izrečena g. Antonu Agnoli prisrčna zahvala.

Na predlog predsednika g. dr. Frana Windischerja izreče občni zbor toplo zahvalo načelnikom društvenih odsekov gg. Pavlu Fabijaniju, Milanu Kovaču in Lampetu.

Blagajnik g. Josip Krek je podal nato detajlno blagajniško poročilo. Društvena blagajna izkazuje na skupnih dohodkih v letu 1929 Din 194.260·22, na izdatkih pa skupno Din 173.065—, torej prebitka Din 21.195·22.

Občni zbor izreče blagajniku g. Kreku za njegovo izredno požrtvovalnost toplo zahvalo.

Zahvalo izreče občni zbor tudi uredniku g. Jos. J. Kavčiču.

Na predlog preglednika računov g. Urbaniča je bil dan blagajniku absolutorij.

Vršila se je nato volitev odbora in je bil vzklikoma ponovno izvoljen za predsednika društva g. dr. Fran Windischer, za podpredsednika pa gg. Jos. J. Kavčič, veletržec in Janko Lozar, trgovski sodnik v Ljubljani. Nadalje so se na predlog g. dr. Frana Windischerja izvolili v odbor vsi dosedanji odborniki, a na vakantna mesta so bili soglasno izvoljeni gg. Mirko Teršan, trgovec, Viktor Šober, trgovec, dr. Ivan Pless, tajnik Zbornice za TOI, Ciril Korošec, trg. poslovodja, Slavko Mirtič, trg. sodnik in gđč. Slavka Bojanc, trg. sodnica v Ljubljani. V društveno razsodišče je bil ponovno izvoljen g. dr. Danilo Majaron. Za preglednika računov sta bili ponovno izbrana gg. Josip Malenšek in Josip Urbanič. — Tudi je občni zbor sklenil, da velja za leto 1930 ista ustanovna, članarina in pristopnina, kakor v minulem letu. — Po končanem dnevnem redu je predsednik zaključil lepo uspeli občni zbor ob 21. uri 45 minut.

Tajnik

DRUŠTVENE VESTI

SLOVENSKO TRGOVSKO DRUŠTVO V MARIBORU. Dne 15. marca t. l. se je vršil občni zbor Slovenskega trgovskega društva v Mariboru, ki si je izbral za leto 1930 sledeči odbor: Za predsednika je bil izvoljen soglasno gosp. Branko Mejovšek, za podpredsednika g. Ferdo Pinter, za blagajnika g. Ivan Preac in za tajnika g. Stanko Škerl. Odborniki so gg. Majer, A. Poš, A. Paš, D. Roglič, I. Hochmüller, K. Gradt. Namestniki: gg. F. Drčar, M. Feldin, S. Pichler in gospa Zlata Brišnik. Preglednika računov sta gg. ravn. F. Pišek in R. Lenard. Predsednik razsodišča pa je g. Miloš Oset. — Novi odbor je razpravljaval o nalogah, ki ga čakajo v letošnjem letu in si začrtal smernice za to delo. Prirejal bo izlete osobito na mejo, da se tam čvrsti narodna zavest, v drugi vrsti pa bo prirejal ogled tovarn. Prvi ogled letošnjega leta je bil 22. marca in sicer smo si ogledali tekstilno tovarno Hutter & drug. Da je zanimanje za ogled tovarn veliko je dokazalo naravnost rekordno število naših članov in prijateljev društva.

V. REDNA ODBOROVA SEJA TRGOVSKEGA DRUŠTVA «MERKUR» ZA SLOVENIJO V LJUBLJANI se je vršila v torek, dne 11. marca t. l. ob 20. uri v posvetovalnici Zveze trgovskih gremijev v Ljubljani. Vodil jo je društveni predsednik g. dr. Fran Windischer, ki je ob otvoritvi ugotovil sklepčnost in pristrčno pozdravil navzoče. Uvodoma se je spominjal v toplih besedah umrlih članov našega društva gg. Draga Schwaba, Matije Dolničarja, Ivana Vernika ter Petra Kozine, povdarjajoč njihove velike zasluge v stanovskih organizacijah ter izrazil željo, da jih ohranimo v svetlem in trajnem spominu. — V znak sožalja se je odbor dvignil s sedežev. — Poročal je, da je v imenu društva čestital g. Davorinu Šetincu, trgovcu na Vrhniki, prigodom tridesetletnice njegovega delovanja v trgovini, za kar je sledila pismena zahvala. — Na predlog nekaterih gg. odbornikov se je sklenilo čestitati g. Rudolfa Stermeckiju, predsedniku Gremija trgovcev v Celju, ob proslavi dvajsetletnice obstoja tvrde ter njegovega štiridesetletnega udejstvovanja v trgovskem stanu. — Nadalje je predsednik poročal, da se je v dogovoru z nekaterimi gospodi odbora sklenilo ugoditi prošnji g. Joška Korošca, knjigovodje v pokoju v Celju, za podporo. Društvo mu je naklonilo Din 600—, izplačljivih v štirih obrokih, upoštevajoč njegove zasluge pri osnovanju društva in njegovo stisko. Za naklonilo se je g. Korošec iskreno zahvalil pismenim potom. — Prečital je nato prošnje za podpore naših članov gg. Rada Zitterschlagerja in Janka Preka ter g. Pavle Šrbačič, katerim je odbor sklenil dati enkratno podporo v manjših svotah Din 100— do 200—. Zatam je podal g. Josip Krek blagajniško poročilo za poslovno leto 1929 in poročilo o gmotnem uspehu letošnjega «Merkurjevega plesa». — Odbor je poročili v celoti odobril ter izrekel pristrčno zahvalo g. blagajniku, kakor tudi načelniku in članom prireditvenega odseka za njihovo požrtvovalno delovanje. — Tajniško poročilo, poročilo o delovanju posredovalnice ter o tekočih poslih in stanju članstva je prečital vodja društvene pisarne g. Erik Černe. — Končno je pri raznoterostih odbor sklenil, da se bo vršil letošnji občni zbor dne 2. aprila t. l., nakar je g. predsednik zaključil sejo ob 21. uri 15 minut.

NA 8. DRUŽABNEM VEČERU TRGOVSKEGA DRUŠTVA «MERKUR» ZA SLOVENIJO V LJUBLJANI, ki se je vršil dne 26. marca t. l., kakor običajno v restavracijskih prostorih «Zvezde», je predaval g. ravnatelj ing. Jakob Turk «O prehrani rastlin». — Predavatelj je številnemu občinstvu, ki redno poseča vrlo zanimiva Merkurjeva predavanja, predstavil predsednik g. dr. Fran Windischer. — Nato je g. predavatelj orisal nazorno in razumljivo pomen rastlin za ljudi, kako se rastlina hrani, razvija in raste ter je še dodal zanimivo poglavje o gnojenju kulturnih rastlin ter o gnojilih. — Predsednik g. dr. Fran Windischer se je predavatelju v imenu vseh zahvalil s toplimi in iskrenimi besedami, občinstvo pa z navdušenim aplavzom. Za tem se je razvila animirana prosta zabava ob sodelovanju društvenega orkestra.

VI. REDNA ODBOROVA SEJA TRGOVSKEGA DRUŠTVA «MERKUR» ZA SLOVENIJO V LJUBLJANI se je vršila v petek, dne 28. marca t. l. ob 20. uri v posvetovalnici Zveze trgovskih gremijev v Ljubljani. Vodil jo je društveni predsednik g. dr. Fran Windischer, ki je ob otvoritvi ugotovil sklepčnost in pristrčno pozdravil navzoče. — Uvodoma je omenjal, da je bilo v tej sezoni prirejenih osem družabnih večerov, ki so bili dobro obiskani, da bi pa kljub temu kazalo z njimi zaenkrat prenehati ter nadaljevati v prihodnji jeseni. — Odbor se je s predlogom strinjal. — Nato je odbor razpravljajl o vprašanju, kaj bi bilo storiti spričo dejstva, da je zaradi novega meničnega zakona postalo veliko število pri nas založenih knjig «Menično pravo» neuporabnih. — Predsednik se je obrnil na avtorja knjige g. višjega sodnega svetnika M. Kuderja, od katerega je dobil obvestilo, da je v stvari le težko kaj ukreniti, ker ne bi kazalo izdati k stari knjigi kakega dopolnila ali dodatka. — Načelnik pevskega odseka g. Milan Kovač je poročal o reorganizaciji pevskega odseka, čegar pouk je prevzel pevovodja g. prof. Marko Bajuk. — Radi napovedanega občnega zbora dne 2. aprila t. l. se je vršilo za tem posvetovanje glede izpolnitve kandidatne liste za novi odbor, nakar je g. predsednik zaključil sejo ob 21. uri.

Tajnik